

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[Venedig], 1493-95

[Questio LI - Questio LX]

[urn:nbn:de:bsz:31-305443](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-305443)

ad euboliam aut elicitive. **C** Ad scdm ddm q ad unum sine vltimū qd est bene viuere totum: ordinantur diuersi actus fm quendā gradū. nā precedit cōsiliū: seqtur iudiciū: et vltimū est pceptum qd imēdiate se hz ad fines vltimū: alij aut duo actus remote se habēt: q tñ habēt quosdam primos fines: cōsiliū qdem inuentionē eoz q sunt agēda: iudiciū aut certitudinē. vñ ex hoc non seqtur q eubolia et prudētia sint diuerse virtutes: sed q eubolia ordinetur ad prudētia sicut virtus secundaria ad pncipalem. **C** Ad tertiu ddm: q etiā in speculatiuis alia rōnalis scia ē dialectica q ordinat ad inq̄sitionē inuentiua: et alia scia de monstratiua que est veritatis determinatiua.

Ad tertium sic proceditur. **V**idēt q synesis nō sit virtus. **V**irtutes. n. nō insunt nobis a natura: vt dicit in. z. et hī. sed synesis inest aliquibus a nā: vt dicit pbs in. 6. et hī. q synesis non est virtus. **C** S. Synesis vt in codē lib. dī est soluz iudicatiua: sed iudiciū solū sine pcepto pōt esse etiā in malis. cū q virtus sit solū in bonis: videtur q synesis non sit virtus. **C** S. Nūq̄ est defectus in precipiēdo nisi sit aliqs defectus in iudiciādo: saltē in particulari operabili in quo oīs malus errat. si q synesis ponit virtus ad bene iudiciādū vidēt q non sit necessaria alia virtus ad bene p̄cipiēdū: et iō prudētia erit supflua: qd ē inconueniens. nō q synesis est virtus. **C** S. 3. Iudiciū ē pfectius q̄ cōsiliū: s; eubolia q ē bene cōsiliatiua est virtus. q̄ multo magis synesis q est bñ iudicatiua est virtus. **C** R. n. ddm: q synesis importat iudiciū rectū: nō qdēz circa speculabilia: sed circa particularia opabilia circa que etiā est prudentia. vnde fm synesim dicunt aliq in greco syneci. i. sensati: vel eusyneci. i. hoīes boni sensus: sicut econtrario q carent hac virtute dicunt asyneci. i. insensati: oīz aut q scdm dōiam actū q non reducunt in candē cām sit etiā diuersitas virtutū. manifestū est aut q bonitas cōsily et bonitas iudicy non reducuntur in candē cām. multi. n. sunt bene cōsiliatiui q tñ non sunt bñ sensati quāsi recte iudicantes: sicut etiā in speculatiuis aliqui sunt bene inquirentes ppter hoc q rō eoz p̄mpta ē ad discurrendū p diuersa: qd vidēt puenire ex dispositione imaginatiue virtutis q de facili pōt formare diuersa fantasmatia: et tñ huiusmodi quādoqz nō sunt boni iudicy qd est p̄ defectum intellectus qui maxime ptingit ex mala dispositione cōmūnis sensus non bene iudicantis. et ideo oīz pter eubolia esse aliā virtutē q est bñ iudicatiua: et hec dicitur synesis. **C** Ad p̄mum q̄ dicitur: q rectum iudiciū in hoc consistit: q vis cognoscitiua apprehendit rem aliquid fm q in se est: qd quidē puenit ex recta dispoñe v̄tutis apprehēsiue: sicut in speculo si fuerit bñ dispositū ip̄mūne forme eoz q fm q sunt: si vō fuerit speculū male dispositū apparēt ibi imagines distorte et prauē se hntes: q aut virtus cognoscitiua sit bñ disposita ad recipiēdum res fm q sūt: ptingit qdem radicaliter ex nā: cōsumatiue aut ex exercitio vel ex munere grē: et hoc dupl̄. **U**no mō directe ex parte ipsi cognoscitiue v̄tutis: puta qz nō ē imbuta prauis cōceptionibus. sed veris et rectis: et hoc p̄tinet ad synesim fm q est sp̄alis v̄tus. **A**lio mō indirecte ex bona dispoñe appetitiue v̄tutis ex qua sequit q hō bñ iudicet de appetibilibus. et sic bonum v̄tutis iudiciū cōsequit bñ v̄tutū moralīū: s; circa fines. synesis aut est magis circa ea q sūt ad finē. **C** Ad 2° ddm q in malis pōt qdēz iudiciū rectū eē in v̄s: s; in particulari agibili semp eoz iudiciū corūp̄it: vt supra habitū ē. **C** Ad 3° ddm q p̄tigit q̄s id qd bñ iudicatu ē differri vel negligētē agi aut inordinare. et iō post v̄tutes q ē bñ iudicatiua necāria ē final v̄tus pncipalis q est bene pceptiua. i. prudentia.

Ad quartum sic pcedit. **V**idēt q gnomin nō sit sp̄alis v̄tus a synesi distincta:

qz fm synesim dī aliquis bñ iudicatu: s; nullus pōt dici bñ iudicatu nisi in oib⁹ bñ iudicet. ergo synesis se extēdit ad oia diiudicanda: nō est q̄ aliqua alia v̄tus bñ iudicatiua q gnomin dicat. **C** S. Iudiciū mediū est iter cōsiliū et pceptū: s; vna tñ v̄tus est bñ cōsiliatiua. i. eubolia: et tñ vna v̄tus est bñ pceptiua. i. prudētia. ergo et vna ē tñ v̄tus bñ iudicatiua. i. synesis. **C** S. Ea q raro accidūt in qbus oīz aliqñ a cōibus legib⁹ discēdere: vidēt p̄cipua casualia esse quoz nō est rō: vt dī in. z. physicoz. oēs aut v̄tutes itellectuales p̄tinent ad rōnē rectā. ergo circa p̄dicta nō est aliqua v̄tus itellectualis. **C** Sed ē est qd p̄bus determinat in. 6. et bicorum: gnomin esse sp̄alem virtutēz **C** R. n. ddm q habitus cognoscitiui distinguunt fm altiora vel iferiora pncipia: sicut sapientia in speculatiuis altiora pncipia cōsiderat q̄ scia: et iō ab ea distinguit: et ita ē opz esse in actiuis: manifestū est aut q illa q sūt p̄ter ordinem inferiōris pncipy sine cause reducunt q̄s in ordinem altioris pncipy: sicut mōstruosi partus aialiu sūt p̄ter ordinem v̄tutis actiue in semine: tñ cadunt sub ordine altioris pncipy. i. celestis corporis vel v̄terioris puidētie diuine. vnde ille qui cōsiderat virtutem actiua in semine nō pōt iudicari fm cōsiderationē diuine puidētie: contingit aut q̄s aliquid esse faciendū p̄ter cōes regulas agendorum: puta cum ip̄gnatori p̄rie nō est depositum reddēdum vel aliud huiusmodi. et iō opz de huiusmodi iudicare fm aliqua altiora pncipia q̄ sint regule cōes s; quas iudicat synesis: et fm illa altiora pncipia exigit altior v̄tus iudicatiua q vocat gnomin que ip̄ortat quādam perspicacitatem iudicy. **C** Ad p̄mum ergo ddm q synesis est vere iudicatiua de oibus q fm cōes regulas sūt: sed p̄ter cōes regulas sūt quedā alia diiudicanda: vt iam dictum est. **C** Ad secūdum ddm q iudiciū dī sumi ex pncipis p̄p̄is rei: inq̄sitiō aut sit etiā per cōia. vnde etiā in speculatiuis dialectica q est inq̄sitiua p̄cedit ex cōibus: demōstratiua aut q est iudicatiua p̄cedit ex p̄p̄is. et iō eubolia ad quā p̄tinet inq̄sitiō cōsily est vna de oibus: nō aut synesis q est iudicatiua: pceptum aut recipit in oibus v̄nā rōnem boni: et iō etiā prudentia non est nisi vna. **C** Ad tertium dicendū q oia illa que p̄ter cōem cursum contingere possunt cōsiderare p̄tinet ad solam puidētiā diuinam: sed iter hoīes ille qui est magis perspicax pōt p̄lyra horum sua rōne diiudicare: et ad hoc p̄tinet gnomin q̄ importat quādam perspicacitatem iudicy.

De dono consilij. Questio. LII.

Inde considerandū est de dono cōsily qd rīdet puidētie **C** Et circa hoc q̄runt q̄tuor. **1°** vtrum cōsiliū debeat poni inter septēz dona spūs sancti. **2°** vtrum donū cōsily rīdeat virtuti prudentie. **3°** vtrū donuz cōsily maneat in patria. **Quar** to vtrum gnta beatitudo q est: Beati misericordes: respondeat dono consilij.

Ad primum sic pcedit. **V**idēt q cōsiliū nō debeat poni iter dona spūs facti. **D**ona. n. spūs sancti in adiutorium v̄tutuz dan̄: vt p̄z per Grego. in. z. moral. **S**z ad cōsiliandū homo sufficienter perficitur per virtutē prudentie vel etiā eubolie: vt ex dictis patet. ergo cōsiliū nō dīz poni inter dona spūs sancti. **C** S. Nec vidēt esse differentia inter septēz dona spūs sancti: et gratias gratis datas: q grē gratis date non dan̄ omnibus: sed distribuuntur diuersis. dona aut spūs sancti omnibus dan̄ habentib⁹ spm̄ sanctum: sed cōsiliū vidēt esse de his qui sp̄aliter aliquibus a spū sancto dan̄ fm illud p̄mū **M**achabe. z. **E**cce **S**imon frater vester:

b z

ipse vir cōsiliū est. ergo cōsiliū magis dōz poni iter grās gratis datat q̄ iter septē dona spūs sancti. ¶ Ro. 8. dicitur. Qui spū dei agunt hi filij dei sunt. s; his qui ab alio agunt non p̄petit cōsiliū. cū ḡ dona spūs sancti maxime cōpetant filijs dei qui acceperūt spū adoptiōis filioz: vide tur q̄ cōsiliū iter dona spūs sancti poni nō debeat. ¶ S; contra est qd̄ Jsa. ii. dicit. Regesecet sup eū spūs sily r̄ fortitudinis. ¶ Rñ. dicendū: q̄ dona spūs sancti: vt supra dictū est: sunt q̄daz dispōnes q̄bus aīa reddiē bene mobilis a spū scō. deus aut̄ mouet vniūq̄q; fm̄ motū eius quo mouetur: sicut creaturā corporālē mouet p̄ tēpus r̄ locū: creaturā aut̄ spūalem p̄ tempus r̄ nō p̄ locū: vt Aug. dicit in. 8. sup̄ Hen. ad lram: est aut̄ p̄priū rōnali creature q̄ p̄ ingstionez rōnis moueat ad aliqd̄ agendū: q̄ gdem ingstio cōsiliū dicitur. r̄ iō spūs scūs d̄ p̄ modū cōsily creaturā rōnalem mouere: r̄ p̄pter hoc cōsiliū ponit̄ inter dona spūs sancti. ¶ Ad p̄mū ḡ dōz: q̄ prudentia vel cubolia siue sit acquisita siue sit ifusa dirigit hōiem in ingstione cōsily s; ea que rō p̄prehendere p̄t. vñ hō p̄prudētā vel cuboliaz fit bñ cōsiliāns vel sibi vel aly. s; qz humana rō non p̄t cōprehēdere singularia r̄ contingētia que occurrere possunt r̄ qz cogitationes mortaliū sunt timide r̄ incerte prudentie nostre: vt d̄ Sap. 9. r̄ iō indiget hō in ingstōe cōsily dirigi a deo q̄ oīa p̄prehendit: qd̄ fit p̄ donū cōsily p̄ qd̄ hō dirigit q̄si cōsilio a deo accepto: sic etiā in reb; hūanis q̄ sibiipsis non sufficiunt in ingstione cōsily a sapientioribus cōsiliū requirunt. ¶ Ad 2^m dōm: q̄ hoc p̄t p̄tinere ad grām gratis datam q̄ aliq; ita sit boni cōsily q̄ aly cōsiliū p̄beat. sed q̄ aliquis a deo cōsiliūz habeat quid fieri oporteat in his que sunt necessaria ad salutem hoc est cōe oīuz sanctorū. ¶ Ad 3^m dōm: q̄ filij dei agunt a spū sancto fm̄ modum eorum: saluato. s. libero arbitrio que est facultas voluntatis r̄ rōnis. r̄ sic in q̄tūm rō a spū sancto mouetur vel instruit̄ de agendis: p̄petit filijs dei donū cōsily.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ donū cōsily nō r̄ideat cōuenienter virtuti prudentie. Inferius. n. in suo supremo attingit id qd̄ ē superius: vt p̄ per Diony. 7. ca. de diu. no. sicut homo attingit angelū fm̄ intellectum. sed virtus cardinalis est inferior dono: vt supra habitū est: cū ḡ cōsiliū sit p̄mus r̄ infimus actus prudentie. supremus aut̄ actus eius est p̄cipe: melius aut̄ iudicare: videt̄ q̄ donū r̄idens prudentie non sit cōsiliū sed magis iudiciū vel p̄ceptū. ¶ S. Uni virtuti sufficēter auxiliū p̄beat p̄ vñ donū: qz q̄to aliquid ē superius: tanto est magis vnitum: vt p̄bat in li. de causis: s; prudentie auxiliū p̄beat per donum scie q̄ nō solū est speculatiua: sed et̄ practica: vt supra habitū est. ḡ donū cōsily nō respōdet virtuti prudentie. ¶ S. Ad prudentiā p̄prie p̄tinet dirigere: vt supra habitū est. sed ad donū cōsily p̄tinet: q̄ homo dirigit a deo sicut deū est. ḡ donū cōsily nō p̄tinet ad virtutē prudentie. ¶ Sed 3^m est: qz donū cōsily est circa ea q̄ sunt agenda p̄pter finē: sed circa hec est et̄ prudentia. ergo sibi inuicem corrūdet. ¶ Rñ. dōm q̄ p̄ncipiū motiū inferi^o adiuuat p̄cipue r̄ perficiē. per hoc q̄ mouetur a superiori motiū p̄ncipio sicut corp^o in hoc q̄ mouetur a spū. manifestū est aut̄ q̄ rectitudo rōnis hūane comparat̄ ad rōnem diuinā sicut p̄ncipiū motiū inferi^o qd̄ mouet̄ ad superius r̄ referit̄ in ipm. rō. n. eterna est suprema regula oīs humane rectitudinis. r̄ iō prudentia q̄ ipoztat rōnis rectitudinem maxime perficiē r̄ iuuat̄ fm̄ q̄ regulat̄ r̄ mouet̄ a spiritu sancto: qd̄ p̄tinet ad donū cōsily: vt dictū est: vnde donū cōsily r̄idet prudentie sic ipaz adiuuat̄ r̄ perficiēs. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ iudicare r̄ p̄cipere nō est moti: sed mouētis. r̄ qz in donis spūs sancti mens humana nō se habet vt mouēs: sed magis vt mota: vt supra deū estāde est q̄ nō fuit p̄ueniēs q̄ donum co-

De dono cōsily

respondens prudentie p̄ceptū dicere vel iudiciū: sed cōsiliū: per quod p̄t significari motio mentis cōsiliante ab alio cōsiliante. ¶ Ad scdm̄ dōz q̄ scie donūz nō directe respondet prudentie cū sit in speculatiuis: sed fm̄ quādam extensionem eam adiuuat: donum aut̄ cōsily directe respondet prudentie sicut circa eandem existens. ¶ Ad tertium dōm q̄ mouens motum ex hoc q̄ mouetur mouet: vnde mens hūana ex hoc ipso q̄ dirigitur a spū sancto fit potens dirigere se r̄ alios.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt̄ q̄ donū cōsily nō maneat in patria. Cōsiliū. n. ē eoq; q̄ sunt agenda p̄pter fines: sed in patria nihil erit agēdū p̄pter finem: qz ibi hoies vltimo fine potēnt. ergo in patria nō est donum cōsily. ¶ S. Cōsiliū dubitationē importat. in his. n. q̄ manifesta sunt ridiculū est cōsiliari: sicut patz per p̄m in. 3. ethi. in patria aut̄ tollet̄ oīs dubitatio. ergo in patria nō est cōsiliū. ¶ S. In patria scī maxime deo cōformant̄ fm̄ illud. i. Joan. 3. Cū apparuerit similes ei erim^o: sed deo nō cōuenit cōsiliū fm̄ illud. Ro. ii. Quis cōsiliari^o eius fuit. ḡ et̄ neq; scis in patria cōpetit donum cōsily. ¶ Sed 3^m est qd̄ Greg. dicit. 17. moral. Lung; vniuscuiusq; gentis vel culpae vel iustitiae ad superne curie cōsiliū ducit̄ eiusdem gentis p̄posit^o vel obtinuisse in certamine vel nō obtinuisse perhibet. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut dictum est: dona spūs scī ad hoc p̄tinet q̄ creatura rationalis moueatur a deo. circa motionem aut̄ humane mentis a deo duo cōsiderari opz. Primo qd̄ alia est dispositio eius qd̄ mouet̄ dum mouet̄: r̄ alia dum est in termino motus. r̄ gdem qm̄ mouens est solū p̄ncipiū mouendi cessante motu cessat actio mouētis sup̄ mobile: qd̄ iam puenit ad terminū: sicut dom^o postq̄ edificata est nō edificatur vltius ab edificatore: sed qm̄ mouēs nō solū est causa mouēdi: s; etiā est cā ipsius forme ad quā est motus: tunc nō cessat actio mouētis et̄ post adp̄tionez forme: sic sol illuminat̄ aerem et̄ postq̄ est illuminat^o: r̄ hoc mō de^o causat̄ in nobis r̄ v̄tutem r̄ cognitionez: nō solum qm̄ p̄mo acq̄rim^o: sed et̄ q̄d̄m in eis perseveram^o: r̄ sic cognitionez agendoz causat̄ de^o in beatis nō quasi ignoratibus: s; q̄si p̄tinuādo in eis cognitionē eoq; q̄ agenda sūt: cū qd̄a sunt q̄ beati vel angeli vel hoies nō cognoscūt que nō sunt de cēntia beatitudinis: sed p̄tinet ad gubernationē r̄ p̄ fm̄ diuinā p̄udentiā. r̄ q̄tū ad hoc est aliud cōsiderādū. s. q̄ mens beatoz mouet̄ aliter a deo: r̄ aliter mēs viatoz: nā mens viatoz mouet̄ a deo in agendis per hoc q̄ sedatur anxietas dubitatiois in eis p̄cedēs. in mētē vō beatoz circa ea q̄ nō cognoscūt ē simplex nescia a qua et̄ angeli purgant̄ fm̄ Diony. 7. cap. cel. hierar. nō aut̄ p̄cedit in eis ingstio dubitatiois: sed simplex p̄uersio ad deū. r̄ hoc est deum cōsulare sic Aug. dicit. 5. sup̄ Hen. ad lram: q̄ angeli de inferioribus deū cōsulant. vñ r̄ instructio q̄ super hoc a deo instruit̄ cōsiliū d̄. r̄ s; hoc donū cōsily est in beatis ingstū i eis a deo p̄tinuāt̄ cognitio eoq; q̄ scīū: ingstū illuminant̄ de his q̄ nesciūt circa agenda. ¶ Ad p̄mū ḡ dōm q̄ et̄ in beatis sūt aliq; actus ordinati ad fines vel q̄si p̄cedentes ex cōsecutiōe finis: sic q̄ deū laudat̄: vel q̄b; alios p̄trabūt ad finē que ipsi sunt p̄secuti: sic sūt ministeria angeloz r̄ ofones sanctorū: r̄ q̄tū ad hoc b; in eis locū bonū cōsily. ¶ Ad 2^m dōm q̄ dubitatio p̄tinet ad cōsiliū fm̄ statum vite p̄ntis: nō aut̄ p̄tinet fm̄ q̄ cōsiliū in p̄ia: sic et̄ v̄tutes cardinales nō hāt oīo cōsdē actus in p̄ia r̄ in via. ¶ Ad tertium dōm q̄ cōsiliū nō est in deo sicut in recipiente: sed sicut in dante. hoc aut̄ modo p̄formant̄ deo sancti in patria sicut recipiens influenti.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ q̄nta beati tudo q̄ est de mīa nō r̄ideat donū cōsily. Qēs. n. beatitudines sūt qd̄a actus v̄tutum: vt

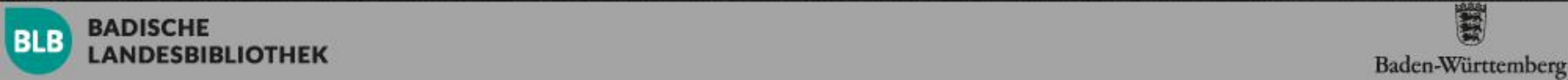
supra habitū est. s; p' filiū in oibus virtutib; actibus diri-
 guntur. g' filio n' r' det magis qnta b' r' itudo q' alia. ¶ P.
 p'cepta dan' de bis q' sunt de necessitate salutis. filiū
 aut' dat' de bis q' nō sunt de necessitate salutis. mīa aut' est
 de necessitate salutis fm illud Jaco. 4. Iudiciū sine mīa
 illi qui nō facit mīam. paup'tas aut' non ē de necessitate sa-
 lutis: sed p'tinet ad p'fectionē vite: vt p' Math. 19. g' dono
 filiū magis r'ndet beatitudo paup'tatis q' beatitudo mīe
 ¶ Fructus p'sequunt' ad beatitudines. ip'ortant. n. de-
 lectionē quandā spūalem q' cōsequit' p'fectos actus vir-
 tutū sed inter fructus non ponit' aliqd' r'ndens dono. consi-
 ly: vt p' Gal. 5. g' etiā beatitudo mīe non respondet dono
 filiū. ¶ S; d' qd' Aug. dicit in lib. de sermone dñi in mō-
 te. Cōsiliū conuenit misericordibus: qz vnicū remedium
 est de tantis malis erui dimittere alyz r' dare. ¶ Rñ' dī-
 cēdus q' consiliū p'prie est de bis q' sunt vtilia ad finē. vñ
 ea q' maxime sunt vtilia ad finē maxime debēt correspon-
 dere dono consily. hoc aut' est misericordia: fm illud. i. ad
 Thimo. 4. Pietas ad oīa vtilis ē. r' ideo spūaliter dono cō-
 sily r'ndet beatitudo misericordie non sicut eliciēti sed sic
 dirigēti. ¶ Ad p'mū g' dōm: q' r' cōsiliū dirigat in oib'
 actibus virtutū spūaliter tñ dirigat in opibus misericordie
 rōne iam dicta. ¶ Ad 2^m dōm: q' consiliū fm q' est donū
 spūs sancti dirigat nos in omnib' q' ordinantur in finē vite
 eterne sine sint de necessitate salutis sue non: r' tñ non oē
 opus mīe ē de necessitate salutis. ¶ Ad 3^m dōm q' fruct'
 imp'ortat quoddā vltimū. in practicis aut' nō est vltimū
 in cognitione sed in opatione que ē finis. r' iō inter fruct'
 nihil ponit' qd' p'tineat ad cognitionē practicam: s; solū ea
 q' p'tinent ad optiones in g'bus cognitio practica dirigat in
 ter q' ponitur bonitas r' benignitas q' r'ndent mīe.
 ¶ De vitijs oppositis prudētie. **Nō LIII.**

Ende considerandum est de vit-
 tyis oppositis prudētie.
 Dicit. n. Aug. in. 4. d' Julianū: q' oibus
 virtutib' nō solū sunt vitia manifesta
 discretione tria sicut prudētie temeri-
 tas: vtz etiā vitia quodāmodo nec ve-
 ritate sed q'daz spē fallēte filia sicut ipi
 prudentie astutia. Primo g' considerandū est de vitijs q'
 manifeste trietate habēt ad prudentiaz: q. s. vitia p'oueni-
 unt ex defectu prudentie: vel eoz q' ad prudentiam requi-
 runtur. Secundo de vitijs q' habēt quādā similitudinē
 falsam cū prudētia: q. s. cōtingūt p' abusus eoz q' ad prudē-
 tiā regrūt. Quia vō sollicitudo ad prudētiā p'tinet. ¶ Cir-
 ca p'mū cōsiderāda sūt duo. p'mo qd' de iprudētia. 2° de
 negligētia q' sollicitudini opponit'. ¶ Circa p'mum q'runt
 sex. p' de iprudētia vtz sit p'ctm. 2° vtz sit spāle p'ctm.
 3° de p'cipitatiōe sine temeritate. 4° de icōsideratione.
 5° de incōstantia. 6° de origine hoz vicioz.

Ad primum sic procedit. Videt' q' iprudētia
 nō sit p'ctm. Oē. n. p'ctm est volun-
 tarium vt Aug. dīc. Imp'rudētia aut' nō est aliquid volun-
 tariū. Nullus. n. vlt' eē iprudēs. g' iprudētia nō est p'ctm.
 ¶ P. Nullū p'ctm nascit' cū hoīe nisi originale: s; pruden-
 tia nascit' cū hoīe. vñ r' iuuenes iprudēs sūt. nec est origi-
 nale p'ctm qd' opponit' originali iustitie. g' iprudētia nō est
 p'ctm. ¶ P. Oē p'ctm per p'nam tollit'. sed iprudētia nō
 tollit' per penitētiā. g' iprudētia nō est p'ctm. ¶ S; cōtra
 Spūalis thesaurus gre non tollit' nisi per p'ctm: tollit' aut'
 per iprudētiā fm illud puer. 21. Thesaurus desiderabilis
 r'oleū in habitaculo iusti r' homo iprudēs dissipabit illō.
 ergo iprudētia est p'ctm. ¶ Rñ' dōm q' iprudētia dupl'r
 accipi pōt. Uno mō p'uatue. Alio mō triē. negatiue at' nō
 p'prie dī. ita. s. q' p'prie ip'ortet solā carentiā prudētie q' p't
 esse sine p'ctō. p'uatue g'dē iprudētia dī in q'stū aliq's caret

prudētia quā quis nat' ē r' d' h' ē: r' s; hoc iprudētia ē pec-
 catum rōne negligētie q' q's nō adhibet studiū ad pruden-
 tiā habēdā. triē v'ero accipit' iprudētia s; q' rō cōtrario
 mō mouet' vel agit' prudētie: puta si recta rō prudētie agit'
 cōsiliādo: iprudens filiū spernit: r' sic de alyz que in actu
 prudētie cōsiderāda sūt. r' hoc mō prudētia ē p'ctm fm rō-
 nem. p'p'riā prudētie. nō. n. pōt hoc r'ringere q' bō d' prudē-
 tiam agat' nisi diuertēs a regulis qb' rō prudentie rectifi-
 cat'. vñ si hoc r'ringat p' auersionē a regulis diuinis est pec-
 catū mortale: puta cū quis q'si r'tēnēs r' repudiāns diuina
 documēta p'cipitanter agit'. si vō p'ter ea agat' absq; p'tem-
 p'tū r' absq; detrimēto eoz q' sunt de necessitate salutis ē
 p'ctm veniale. ¶ Ad p'mū ergo dōm q' de formitate ipru-
 dentie nullus vult: s; actū iprudētie vult temerari' q' vult
 p'cipitātē agere. vñ r' p'bs dicit in. 6. ethi. Q' ille q' circa i-
 prudentiā peccat volēs min' acceptat'. ¶ Ad 2^m dōm q'
 rō illa p'cedit de iprudētia fm q' sumit' negatiue. ¶ Scie-
 dum tñ q' carentia prudētie r' cuiuslib; virtutis icludit' in ca-
 rentia original' iustitie q' totā aiaz p'ficiēbat: r' fm hoc oēs
 isti defect' virtutū pōt reduci ad originale p'ctm. ¶ Ad 3^m
 dōm q' per penitētiā restituit' prudētia infusa: r' sic cessat
 carentia huius prudentie: nō tñ restituit' prudentia acq'si-
 ta q'tum ad habitū: sed tollit' habitus triē in quo p'p'e cō-
 sistit peccatum impudentie.

Ad secundum sic procedit. Videt' q' iprudētia
 nō sit spāle p'ctm. Quicūq; eniz
 peccat agit' rōne rectā q' est prudētia: s; iprudētia p'sistit
 in hoc q' aliq's agit' p'prudētiā: vt d'ctm est. g' iprudētia nō
 ē spāle peccatū. ¶ P. Prudētia magis est affinis morali-
 bus actib' q' scia: s; ignorātia q' opponit' scie ponit' iter ge-
 nerales cās p'cti. g' multo magis iprudētia. ¶ P. P'ctā cō-
 tingūt ex hoc q' virtutū circūstātie corrūpūt. vñ r' Diony.
 dicit. 4. c. de diu. no. q' malū r'ringit ex singularib' defe-
 ctibus: s; multa regrunt' ad prudētiā: sic rō intellectus do-
 cilitas r' q' supra posita sūt. g' si multe sunt iprudētie spēs
 nō est spāle p'ctm. ¶ S; d' Imp'rudētia tria est prudētie:
 vt dictū est: s; prudētia est vna virtus spālis. g' iprudētia est
 vñū viciū spāle. ¶ Rñ' dōz q' aliqd' viciū vel p'ctm pōt
 dici g'iale dupl'r. Uno absolute: qz. s. est g'iale respectu
 oium p'ctōz. Alio. qz ē g'iale respectu quozūdā viciozū
 q' sunt spēs ei'. p'mo aut' mō pōt dici aliqd' viciū g'iale
 dupl'r. Uno per eēntiā. qz. s. p'dicat' d' oib' p'ctis. r' hoc mō
 iprudētia nō ē g'iale p'ctm: sic nec prudentia g'ialis virtus
 cū sint circa actus spāles. s. circa ip'os actus rōnis. Alio
 per p'ticipationē: r' hoc mō iprudētia est g'iale p'ctm: sicut
 n. prudētia p'cipiat' quodāmodo in oibus virtutib' in q'tuz ē
 directiua eaz. ita r' iprudētia in oib' vicijs r' peccatis. nul-
 lū. n. p'ctm pōt accidere nisi sit d'fect' in aliquo actu rōnis
 dirigētis: qd' p'tinet ad iprudētiā. Si vō dicat' p'ctm g'iale
 nō simpl'r: sed fm aliqd' gen'. qz. s. r'ringit sub se multas spe-
 cies: sic iprudētia est g'iale p'ctm. r'ringit. n. sub se diuersas
 spēs tripl'r. Uno qd' mō p' oppositū ad diuersas p'tes sub-
 iectiuas prudētie. sic. n. distinguit' prudentia in monasticā
 q' est regitiua vniū: r' in alias spēs prudentie q' sūt multi-
 tudinis regitiue: vt supra habitū est. ita ē iprudētia. Alio
 modo fm p'tes q'si potētiales prudētie q' sunt virtutes adiū-
 ete. r' accipiunt' fm diuersos actus rōnis. r' hoc mō q'tum
 ad defectū cōsily circa qd' est cubolia est p'cipitatiō sine te-
 meritas iprudētie spēs. q'tū vō ad d'fectū iudicij circa qd'
 sūt synesis r' gnomin est icōsideratiō. q'tū vō ad ip'm p'cep-
 tum qd' est p'p'ri' actus prudētie est incōstantia r' negligē-
 tia. Tertio pōt sumi p' oppositū ad ea q' regrunt' ad pru-
 dentiā q' sunt q'si p'tes integrales prudētie: s; qz oīa illa or-
 dinant' ad diligendū p'dictos tres rōnis act' inde ē q' oēs
 defectus oppositi reducunt' ad q'tuoz p'dictas p'tes: sic in-
 cautela r' icircūspectio icludit' sub icōsideratiōe: q' aut' ali-

quis deficiat a docilitate et memoria vel rōne pertinet ad precipitationē. imprudētia vero et defectus itelligētie et solertie pertinet ad negligētia et icōstantia. ¶ Ad p̄mū q̄ dōz: q̄ rō illa p̄cedit de ḡnialitate q̄ ē f̄z p̄cipitationē. ¶ Ad se- cūdu dōm: q̄ q̄ scia ē magis remota a moralib⁹ q̄ p̄udē- tia s̄m p̄p̄ia rōne v̄triusq̄: inde ē q̄ ignorātia nō h̄z de se rōnem p̄eti moralis: s̄z solū rōne negligētie p̄cedētis vel effectus sequētis: et p̄pter hoc ponit̄ iter generales causas p̄eti. sed imprudētia s̄m p̄p̄ia rōnem ip̄ortat vitiiū morta- le: et id magis p̄t dici sp̄ale p̄eti. ¶ Ad 3° dōm: q̄ q̄ cor- ruptio diuersarū circūstantiarū h̄z idē motiū nō diuersi- ficat peccati sp̄es: sicut e. usdē sp̄es ē p̄eti v̄t aliq̄ accipiat non sua et vbi nō deberet et q̄ nō deberet: s̄z si sint diuer- sa motiua: tunc cēt diuerse sp̄es: puta si vnus accipet vbi nō deberet: v̄t faceret iniuriā loco sacro qd̄ faceret sp̄em sacrilegij. aliis q̄ nō debet p̄pter solūz sup̄fluum appe- titū habendū qd̄ esset simplex auaritia: et ideo defectus eo- rum q̄ reguntur ad prudentiā nō diuersificant sp̄es nisi q̄tū ordinant̄ ad actus rōnis: v̄t d̄m est.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt̄ q̄ precipitatio nō sit p̄eti sub imprudētia p̄tentū. Imprudētia. n. opponit̄ virtuti: prudētie sed precipitatio op- ponit̄ dono p̄sily. dicit. n. Greg. in. 2. moral. q̄ donū cōsily dat̄ p̄ precipitationē. s̄ precipitatio nō ē p̄eti sub imprudētia contentū. ¶ P̄. precipitatio videtur ad temeritates p̄- tinere. temeritas aut̄ p̄sumptionē ip̄ortat qd̄ pertinet ad sup̄biaz. s̄ precipitatio nō est vitiiū sub imprudētia cōtentū ¶ P̄. precipitatio videtur ip̄ortare quādā inordinatam festinationē: sed in p̄siliando nō solū p̄tingit esse p̄eti p̄ hoc q̄ aliquis ē festinus: s̄z etiam si sit nimis tardus: ita q̄ p̄treat oportunitas opis: et etiā s̄m iordinationes aliaz circūstantiarū: v̄t d̄ in. 6. ethi. q̄ nō magis precipitatio debet poni p̄eti sub imprudētia contentū q̄ tarditas aut̄ aliq̄ alia h̄mōi ad inordinatōnē p̄sily pertinentia. ¶ Sed contra est quod dicitur p̄uocerb. 4. Via impiorum tenebrosa: ne- sciunt vbi coruant. tenebre aut̄ vie impietatis pertinent ad imprudētia. ergo coruere siue precipitari ad impu- dentiam pertinet. ¶ R̄. dicendū q̄ precipitatio in acti- bus anime metaphozice dicitur s̄m similitudinē a cor- porali motu acceptam. Dicitur autem precipitari s̄m cor- poralem motum quod a superiori in ima peruenit s̄m im- petum quendam p̄p̄ij motus vel alicuius impellentis non ordinate descendendo per gradus: summum autem anime est ipsa ratio: imum autem est ipsa operatio per cor- pus exercita. gradus autem medij per quos oportet ordi- nate descendere sunt memoria p̄teritorū: itelligētia p̄- sentū: solertia in p̄siderādis futuris euentib⁹: rōcinatio cō- ferens vnū alteri: docilitas p̄ quā aliq̄ nō acquiescit senten- tijs maloz. per quos qd̄m grad⁹ aliq̄ ordinate descen- dit recte p̄siliando. siq̄ aut̄ seraf̄ ad agendū p̄ ip̄etuz vo- luntatis vel passiōis p̄trāsitis h̄mōi gradibus: d̄ precipita- tio: cū q̄ iordinatio cōsily ad imprudētia p̄tineat: manifestū est q̄ viciū precipitatiois sub imprudētia p̄tinet. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ cōsily rectitudo p̄tinet ad donū cōsily et ad v̄tutē prudētie: s̄z diuersimode: v̄t supra dictū ē. et id precipitatio v̄triusq̄ d̄riat. ¶ Ad 2° dōm q̄ illa dicunt̄ fieri teme- re q̄ rōne nō regunt̄ qd̄ qd̄ p̄t p̄rigere dupl̄r. Uno mō ex ip̄etu volūtatis vel passiōis. Alio mō ex cōtemptu re- gule dirigentis. et hoc p̄te ip̄ortat temeritas. v̄t videt̄ ex ea radice sup̄bie puenire q̄ refugit sub esse regule aliene. precipitatio aut̄ ē h̄z ad v̄triusq̄. v̄t temeritas sub precipita- tione continet̄: q̄uis precipitatio magis respiciat p̄mū. ¶ Ad 3° dōm q̄ in inquisitione cōsily multa particula- ria sunt cōsideranda. et ideo p̄ba dicit in. 6. ethico. Oportz consiliari tarde. v̄nde precipitatio directius opponit̄ re- ctitudini cōsily q̄ tarditas superflua que habet quādaz

similitudinē recti cōsily.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ icōsidera- tio nō sit p̄eti sp̄ale sub impru- dentia cōtentū. Lex. n. diuina ad nullū p̄eti nos iducit s̄m il- lud psal. Lex d̄ni imaculata. iducit aut̄ ad nō cōsiderādū f̄z illud Matth. 10. Nolite cogitare quō aut̄ qd̄ loq̄mini. ergo icōsideratio nō est p̄eti. ¶ P̄. Quicūq̄ cōsiliat̄ oz q̄ multa cōsideret. s̄z per defectū cōsily est precipitatio. et p̄ p̄ns ex defectu p̄sideratiois. s̄ precipitatio sub icōsidera- tione continetur: non ergo icōsideratio est speciale pec- catum. ¶ P̄. prudētia consistit in cōsideratioe actuum rōnis p̄actice qui sunt consiliari iudicare de consiliari et p̄cipere: sed cōsiderare p̄cedit oēs istos actus: q̄ p̄tinet ēt ad itellectū speculatiū. s̄ icōsideratio nō ē sp̄ale p̄eti sub imprudētia p̄tentū. ¶ Sed est qd̄ d̄r puer. 4. Oculi tui videant recta: et palpebre tue p̄cedant gressus tuos: qd̄ p̄tinet ad prudentiā: s̄z d̄rius huius agij p̄ icōsideratōe. s̄ icōsideratio est sp̄ale p̄eti sub imprudētia contentum. ¶ R̄. d̄m q̄ cōsideratio ip̄ortat actū itellect⁹ verita- tem rei ituentis. sic aut̄ ingitio p̄tinet ad rōnē ita iudiciū p̄tinet ad itellectū: v̄nde et in speculatiuis demōstratiua scia d̄r iudicatiua ingitū per reiolōnē in p̄ma p̄ncipia itel- ligibilia de veritate ingitoz diiudicat. et id cōsideratio maxime p̄tinet ad iudiciū. v̄t defect⁹ recti iudici ad vi- cium icōsideratiois p̄tinet: put. f. aliq̄ in recte iudicādo deficit ex hoc q̄ p̄tēnit vel negligit attēdere ea ex q̄b⁹ re- ctum iudiciū p̄cedit. v̄t manifestū ē q̄ icōsideratio est p̄eti. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ d̄ns nō p̄hibet p̄sidera- re ea q̄ sunt agenda vel dicēda q̄ h̄z oportunitatē: sed dat̄ fiducia discipulis in v̄bis iductis: v̄t d̄ficiēte sibi opor- tunitate vel p̄peritiaz: vel q̄ subito p̄ocupent̄ in solo diuino p̄fidat̄ cōsilio: q̄ cū ignoram⁹ qd̄ agere debeam⁹: hoc solū habem⁹ residui: v̄t oculos n̄ros dirigam⁹ ad deū: sicut d̄r. 2. paralipo. 20. aliq̄n si h̄z p̄tēmittat facere qd̄ p̄t solū diuinū auxiliū expectās videt̄ rētare deū. ¶ Ad sc̄m dōm q̄ tota p̄sideratio corū q̄ in p̄silio attendunt̄ or- dinat̄ ad recte iudicandū. et id p̄sideratio in iudicio p̄fici- tur. v̄t ēt icōsideratio maxime opponit̄ rectitudini iudicij. ¶ Ad tertium dōm q̄ icōsideratio hec accipit sc̄m determinatā mām. i. s̄m agibilia humana in q̄bus plura sunt attendēda ad recte iudicādum q̄ ēt in speculatiuis: q̄ operationes sunt in singularibus.

Ad quintum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ icōstantia nō sit viciū sub imprudētia p̄tentū. Inconstantia. n. videt̄ in hoc cōsistere q̄ h̄z nō persistat̄ aliquo difficili. sed p̄sistere in difficili⁹ p̄tinet ad fortim- dinem. s̄ icōstantia magis opponit̄ fortitudini q̄ prudē- tie. ¶ P̄. Jaco. 3. d̄r. Ubi zelus et p̄tentio ibi icōstantia et oē opus prauū: sed zelus ad inuidiā p̄tinet. s̄ icōstantia nō p̄tinet ad imprudētia: s̄z magis ad inuidiā. ¶ P̄. Ille videt̄ esse icōstantis q̄ nō p̄suerat in eo qd̄ p̄posuerat: qd̄ qd̄m p̄tinet in delectatiōib⁹ ad icōtinentem: in tristituz aut̄ ad mollē sine delicatū: v̄t d̄r. 7. ethi. q̄ icōstantia nō p̄tinet ad imprudētia. ¶ S̄z est q̄ ad prudētia p̄tinet p̄ferte- ma bonū minus bono. s̄z desistere a meliori p̄tinet ad im- prudentiā. s̄z hoc ē icōstantia. ergo icōstantia p̄tinet ad im- prudentiaz. ¶ R̄. d̄m q̄ icōstantia ip̄ortat recessum quēdam a bono p̄posito diffinito: h̄mōi aut̄ recessus p̄nci- pium qd̄m h̄z a vi appetitiua. nō. n. aliq̄s recedit a priori bono p̄posito: nisi p̄ aliqd̄ qd̄ sibi inordinate placet: sed iste recessus nō cōsumat̄ nisi per defectū rōnis q̄ fallit̄ in hoc q̄ repudiat id qd̄ recte acceptauerat. et q̄ cū possit re- sistere ip̄ulsui passionis: si nō resistat hoc est ex debilitate ipsius q̄ non tenet se firmiter in bono p̄posito p̄cepto: et ideo icōstantia q̄tum ad sui p̄simationē p̄tinet ad defe- ctum rōnis: sicut aut̄ oīs rectij: do rōnis p̄actice p̄tinet

aliqua ad prudentiam: ita ois defectus eiusdem pertinet ad imprudentiam: et ideo inconstantia secundum sui summationem ad imprudentiam pertinet: et sicut precipitatio est ex defectu circa actum: sic inconstantia circa actum precipitatio: ex hoc enim dicitur aliquis esse inconstantis quod ratio deficit in precipitando ea que sunt consiliata et iudicata. **¶** Ad primum ergo dicitur: quod bonum prudentie participat in omnibus virtutibus moralibus: et secundum hoc persistere in bono pertinet ad omnes virtutes morales: precipue tamen ad fortitudinem que patitur maiorem impulsum ad periculum. **¶** Ad 2^m dicitur: quod invidia et ira que est contrarietas principium faciunt inconstantiam ex parte appetitive virtutis ex qua est principium inconstantie: ut dicitur in 1^a 2^a dicitur: quod continentia et perseverantia non videntur esse in vi appetitiva: sed solum in ratione. continentia enim patitur quod pueritas concupiscentias: et perseverantia graues tristitias: quod designat defectum appetitive virtutis: sed ratio firmiter persistit: continentia quod concupiscentias: perseverantia autem tristitias. unde continentia et perseverantia videntur esse species constantie ad rationem pertinentis: ad quam etiam pertinet inconstantia.

Ad sextum sic procedit. Uideatur quod predicta vitia non oriuntur ex luxuria. Inconstantia enim dicitur ex invidia: ut dicitur in 1^a 2^a dicitur: quod invidia est vitium distinctum a luxuria. et predicta vitia non oriuntur ex luxuria. **¶** S. Jaco. 1. dicitur: Vir duplex animo inconstans est in omnibus vis suis. sed duplicitas non videtur ad luxuriam pertinere sed magis ad dolositate que est filia auaritie secundum Greg. 31. moral. et predicta vitia non oriuntur ex luxuria. **¶** S. predicta vitia pertinent ad defectum rationis: sed vitia spiritualia propinqua sunt rationi que vitia carnalia. et predicta vitia magis oriuntur ex vitis spiritualibus que ex vitis carnalibus. **¶** Sed dicitur in Greg. 31. moral. ponit predicta vitia ex luxuria oriuntur. **¶** R. dicitur: quod sic philosophus dicit in 6. ethi. delectatio maxime corrumpit estimationem prudentie: et precipue delectatio que est in venereis: que totam animam absorbet et trahit ad sensibile delectationem. perfectio autem prudentie et cuiuslibet intellectualis virtutis consistit in abstractione a sensibilibus. unde cum predicta vitia pertineant ad defectum prudentie et rationis practice: sicut habitus est: sequitur quod ex luxuria maxime oriuntur. **¶** Ad primum ergo dicitur: quod invidia et ira causant inconstantiam pertrahendo rationem ad aliud: sed luxuria causat inconstantiam totaliter extinguendo iudicium rationis. unde philosophus dicit in 6. ethi. quod incontinentes ire audire quod demum rationem sed non perfecte: incontinentes autem concupiscentie totaliter eam non audire. **¶** Ad secundum dicitur: quod etiam duplicitas animi est quoddam consequens ad luxuriam: sicut et inconstantia prout duplicitas animi importat vertibilitatem animi ad diuersa. unde et Terentius in eunuchos dicit quod in amore est bellus et rursus pax et inducie. **¶** Ad tertium dicitur: quod vitia carnalia in tamen magis extinguunt iudicium rationis in quantum logi abducunt a ratione.

De negligentia. **¶** Questio. LIII.

Inde considerandum est de negligentia. **¶** Et circa hoc queruntur tria. primum utrum negligentia sit peccatum spirituale. 2° cuius virtuti opponatur. 3° utrum negligentia sit peccatum mortale.

Ad primum sic procedit. Uideatur quod negligentia non sit peccatum spirituale. Negligentia enim diligentie opponitur. et diligentia requiritur in quolibet virtute. et negligentia non est peccatum spirituale. **¶** S. Nihil quod inuenitur in quolibet peccato est spirituale peccatum: sed negligentia inuenitur in quolibet peccato: quod ois qui peccat negligit ea per que peccato retrahitur et in peccato perseverat: negligit contra de peccato. et negligentia non est spirituale peccatum. **¶** S. De spirituale peccatum habet maius determinatum. et negligentia non videtur habere determinatum maius: neque enim est circa mala aut invidia: quod ea pretermittit nulli ad negligentiam deputat: sicut et non est circa bona. quod si negligenter aguntur iam non sunt bona. et videtur quod ne-

gligentia non sit vitium spirituale. **¶** Sed dicitur quod peccata que committuntur ex negligentia distinguuntur contra peccata que committuntur ex contemptu. **¶** R. dicitur: dicendum quod negligentia importat defectum debite sollicitudinis. omnis autem defectus debiti actus habet rationem peccati. unde manifestum est quod negligentia habet rationem peccati. et eo modo quo sollicitudo est spiritualis virtutis actus: necesse est quod negligentia sit spirituale peccatum. sunt enim alia peccata spiritualia: que sunt circa aliquam maius spirituale: sicut luxuria est circa venerea. quedam autem sunt vitia spiritualia per spiritualitatem actus se extendentis ad omnem maius: et huiusmodi sunt omnia vitia que sunt circa actum rationis: nam quilibet actus rationis se extendit ad qualem virtutem morale: et ideo cum sollicitudo sit quodammodo spiritualis actus rationis: ut supra habitus est: ois est quod negligentia que importat sollicitudinis defectum sit spirituale peccatum. **¶** Ad primum ergo dicitur: quod diligentia videtur esse idem sollicitudini: quod in his que diligimus maiorem sollicitudinem adhibemus. unde diligentia sicut et sollicitudo regreditur ad qualem virtutem in quantum qualem virtute regreditur debiti actus rationis. **¶** Ad 2^m dicitur: quod in quolibet peccato necesse est esse defectum circa aliquem actum rationis: puta defectum in seipso et alio: huiusmodi: unde sic precipitatio est spirituale peccatum propter spirituale actum rationis que pretermittit. et in seipso: quibus possit inueniri in quolibet genere peccatorum: ita negligentia est spirituale peccatum propter defectum spirituales actus rationis que est sollicitudo que inuenitur aliquoties in omnibus peccatis. **¶** Ad tertium dicitur: quod maius negligentie proprie sunt bona que agere debent non quod ipsa sunt bona cum negligenter aguntur: sed quod per negligentiam accidit defectus bonitatis in eis: sicut tunc pretermittit totaliter actus debiti propter defectum sollicitudinis: sicut et alia debita circumstantia actus.

Ad secundum sic proceditur. Uideatur quod negligentia non opponatur prudentie. Negligentia enim videtur esse idem quod pigritia vel torpor: propter ad accidia: ut patet per Greg. 31. moral. accidia autem non opponitur prudentie sed magis charitati: ut supra dicitur. et negligentia non opponitur prudentie. **¶** S. Ad negligentiam videtur pertinere omne peccatum omissionis: sed peccatum omissionis non opponitur prudentie: sed magis virtutibus moralibus executivis. et negligentia non opponitur prudentie. **¶** S. Imprudentia est circa aliquem actum rationis: sed negligentia non importat defectum neque circa consilium in quo deficit precipitatio: neque circa iudicium in quo deficit inconsideratio: neque circa preceptum in quo deficit inconstantia. et negligentia non pertinet ad imprudentiam. **¶** S. Dicitur in Ecclesiastes. 7. Qui timet deum: nihil negligit: sed unumquodque peccatum precipue excluditur per virtutem oppositam. et negligentia magis opponitur timori que prudentie. **¶** Sed dicitur quod dicitur in Ecclesiastes. 20. Lasciuus et imprudens non observat tempora: sed hoc pertinet ad negligentiam. et negligentia opponitur prudentie. **¶** R. dicitur: dicitur quod negligentia directe opponitur sollicitudini. sollicitudo autem pertinet ad rationem: et rectitudo sollicitudinis ad prudentiam. unde per oppositum negligentia ad imprudentiam pertinet: et hoc et ex ipso nomine appetit: quod sicut Iudocus dicit in lib. etymol. negligens dicitur quasi nec eligens. electio autem recta eorum que sunt ad finem ad prudentiam pertinet. unde negligentia pertinet ad imprudentiam. **¶** Ad primum ergo dicitur: quod negligentia consistit in defectu inferioris actus ad quem pertinet et electio. pigritia autem et torpor magis pertinent ad executionem: ita tamen quod pigritia importat tarditatem ad exequendum: torpor remissionem quandam importat in ipsa executione: et ideo inueniuntur torpor ex accidia nascitur: quod accidia est tristitia aggrauata. id est impediens animum ab operando. **¶** Ad 2^m dicitur: quod ommissio pertinet ad exteriorum actum. Est enim ommissio que pretermittit aliquis actus debiti: et ideo opponitur iustitie: et effectus negligentie: sicut et executio iusti operis est effectus rationis. **¶** Ad 3^m dicitur: quod negligentia est circa actum precipiendi ad quem et pertinet sollicitudo: aliter tamen circa actum hunc deficit negligentia: et aliter inconstantia. inconstantia enim deficit in precipiendo quasi ab aliquo impeditus: negligentia autem per defectum prompte voluntatis. **¶** Ad quartum dicitur: quod timor dei operatur ad vitiationem cuiuslibet peccati: quod

vt dicitur puer. is. Per timores dñi declinat ois a malo. z iō timor facit negligētiā vitare. non tñ ita q̄ directe negligētia timori opponat: sed inq̄tum timor excitat hoicm ad actus rationis. vnde etiā supra habitū est cū de passionibus ageret q̄ timor facit cōsultatios.

Ad tertium sic pceditur. Uidet q̄ negligētia nō possit esse pctm̄ mortale. qz sup illud Job. 9. Verebar oia opa mea: dicit Hlo. Hreg. q̄ illā .s. negligētiā mior amor dei exaggerat: s; vbi cūq; ē pctm̄ mortale totalr̄ tollit amor dei. ergo negligētia nō ē pctm̄ mortale. ¶ Sup illud Ecclē. 7. De negligētia tua purga te cū paucis. dicit Hlo. Quāuis oblatio parua sit: multo rū delictoz purgat negligētiā. s; hoc nō esset si negligētia esset pctm̄ mortale. ¶ negligētia non est pctm̄ mortale. ¶ In lege fuerūt statuta sacrificia p pctis mortalibus sicut pz in Lcuit. s; nullū fuit statutū sacrificiū p negligētia. ¶ negligētia non est pctm̄ mortale. ¶ Sed ē qd̄ habet puer. is. Qui negligit viā suā mortificabit. ¶ Rñ. dñm: q̄ sicut dictum ē negligētia puenit ex quadā remissione voluntatis: p q̄ rtingit q̄ rō nō sollicitat vt p̄cipiat ea que d;: vel eo mō quo d;. p̄t q̄ duplr̄ contingere q̄ negligētia sit pctm̄ mortale. Uno ex parte eius quod pretermittitur per negligētiā: qd̄ qd̄z si sit de necessitate salutis siue sit actus siue circūstantia erit peccatū mortale. Alio ex parte cause. si. n. volūtas intrin̄ sit remissa circa ea q̄ sunt dei vt totalr̄ a dei charitate deficiat: talis negligētia ē pctm̄ mortale: z hoc p̄cipue rtingit qñ negligētia sequit̄ ex contēptu: aliqñ si negligētia cōsistat in p̄missiōe alicui acti vel circūstantie q̄ nō sit de necessitate salutis: nec hoc fiat ex contēptu s; ex aliquo defectu feruoris q̄ ipedit iterdū p aliq̄ veniale pctm̄: tūc negligētia nō ē mortale pctm̄ s; veniale. ¶ Ad p̄mū q̄ dicendū: q̄ minor amor dei p̄t itelligi duplr̄. Uno p̄ defectū feruoris charitatis: z sic causat negligētia q̄ ē pctm̄ veniale. Alio per defectū ipsi charitatis: sic dñ mior amor dei qñ aliq; diligit deū solū amore nālī: z tūc causat negligētia q̄ est pctm̄ mortale. ¶ Ad 2^m d;: q̄ parua oblatio cū humili mēte z pura dilectōe facta ut ibidē dñ: nō solū purgat pctā venialia: s; et mortalia. ¶ Ad 3^m d;: q̄ qñ negligētia cōsistit in p̄missiōe eoz que sunt de necessitate salutis: tūc trahitur ad aliud genus pcti magis manifestū. pctā. n. que consistunt in interioribus actibus sunt magis occulta: z ideo pro eis certa sacrificia non iniungebantur in lege: qz sacrificioz oblatio erat quedam publica protestatio peccati q̄ non est faciēda de pctō occulto.

De vitis oppositis prudentie. Questio. LV.

Inde considerandum est de vitis oppositis prudentie. q̄ hñt similitudinē euz ipsa. ¶ Et circa hoc q̄runt octo. p̄ vtrū prudentia carnis sit pctm̄. 2° vtrū sit pctm̄ mortale. 3° vtrū astutia sit pctm̄ spāle. 4° de dolo. 5° de fraude. 6° de sollicitudine temporalium rerum. 7° de sollicitudine futurorum. 8° de origine horum vitiorum.

Ad primum sic procedit. Uidet q̄ prudentia carnis nō sit pctm̄. Prudentia. n. ē nobilior v̄tus q̄ alie v̄tutes morales: v̄tute oīuz regitina sed nulla iustitia vel tēperātia ē pctm̄. ¶ neq; aliq̄ prudentia ē pctm̄. ¶ Prudent̄ opari ad finē q̄ licite amat nō ē pctm̄: s; caro licite amat: nemo. n. vnquā carnē suā odio hñt: vt habet ad Ep̄. 5. ¶ prudentia carnis nō ē peccatuz. ¶ Sic hō tentat a carne: ita et tētat a mūdo z a diabolo: s; nō ponit iter pctā aliq̄ prudentia mūdi: vel et diaboli. ¶ neq; d; poni iter pctā aliq̄ prudentia carnis. ¶ S; cōtra Nullus ē inimic⁹ deo nisi pp̄ iniquitatē: fm̄ illud Sap. 14.

Simul odio sūt deo ipius z pietas ei⁹: s; sic dñ ad Ro. 8. prudentia carnis inimica ē deo. ¶ prudentia carnis ē pctm̄. ¶ Rñ. dñm q̄ sic supra dñm ē prudentia ē circa ea q̄ sunt ad finē totius vite: z iō prudentia carnis p̄pe dñ fm̄ q̄ ali quis bona carnis h; vt vltimū finē sue vite: manifestū est aut q̄ hoc ē pctm̄. per hoc. n. hō deordinat̄ circa vltimū finem q̄ nō cōsistit in bonis corporis: sic supra habitū ē. z iō prudentia carnis ē pctm̄. ¶ Ad p̄mū ergo dñm q̄ iustitia z tēperantia in sui rōne ip̄ortant id vñ v̄tus laudat. s; sequit̄ tem z cupiscētia z refrenationē: z iō nūq; accipiunt̄ i malo. s; nomē prudentie sumit̄ a puidēdo: sic supra dñm ē qd̄ et ad mala extendi p̄t. z iō s; prudentia simplr̄ dicta in bono accipiat: aliquo tñ addito p̄t accipi in malo: z fm̄ hoc dñ prudentia carnis ē pctm̄. ¶ Ad 2^m dñm q̄ caro est p̄p̄ aiām: sic mā p̄p̄ formā: z instrm̄ p̄p̄ principale agens. z ideo sic licite dirigit̄ caro vt ordinet̄ ad bonū aīc sic ad fines. s; aut in ipso bono carnis cōstituat̄ vltimū finis: erit iordinata z illicita dilectio. z hoc mō ad amorē carnis ordinatur prudentia carnis. ¶ Ad 3^m dñm q̄ diabolus nos tentat nō p̄ modū appetibilis: s; p̄ modū suggerētis. z iō cū prudentia ip̄ortet ordinē ad aliq̄ finē appetibilez: nō ita dñ prudentia diaboli sic prudentia respectu alicui⁹ mali finis sub cui⁹ rōne tētat nos mūd⁹ z caro inq̄tū. s; p̄ponunt̄ nobis ad appetendū bona mūdi vel carnis. z iō dñ prudentia carnis z tē prudentia mūdi: fm̄ illud Luc. 16. Sily hui⁹ seculi prudentiores sunt in gñatiōe sua zc. Ap̄ls aut totū cōprehendit sub prudentia carnis: qz et exteriōres res mūdi appetimus p̄p̄ carnē: p̄t tñ dici q̄ prudentia quodamō dñ sapiētia: vt supra dñm ē. iō fm̄ tres tentatiōes p̄t itelligi triplex prudentia. vñ Jaco. 3. dñ: sapiētia eē terrena aīalis z diabolica: vt supra habitū ē cū de sapiētia ageret.

Ad secundum sic pcedit. Uidet q̄ prudentia carnis sit pctm̄ mortale. Rebellare. n. diuine legi ē pctm̄ mortale: qz per hoc dñ r̄tēnitur: s; prudentia carnis nō ē subta legi diuine: vt habet Ro. 8. ¶ prudentia carnis est pctm̄ mortale. ¶ De pctm̄ in sp̄m̄ sanctū ē pctm̄ mortale: sed prudentia carnis vt esse pctm̄ i sp̄s̄ sanctū. nō. n. p̄t eē subta legi dei: vt dñ Ro. 8. z ita vt eē pctm̄ irremissibile: qd̄ est p̄p̄iū pcti in sp̄m̄ sanctum. ¶ prudentia carnis ē pctm̄ mortale. ¶ Maximo bono maximū malū opponit: vt pz in. s. etbi. s; prudentia carnis opponit prudentiā q̄ est p̄cipua inter v̄tutes morales. ergo prudentia carnis est p̄cipua inter pctā mortalia: z ita est peccatuz mortale. ¶ Sed ē. Illud qd̄ dimittit peccatū nō importat de se rōnem peccati mortalis: sed caute p̄sequi ea q̄ p̄tinet̄ ad curā carnis: qd̄ vt ad prudentiā carnis p̄tinere dimittit pctm̄. ¶ prudentia carnis de sui rōne nō importat pctm̄ mortale. ¶ Rñ. dñm q̄ sic supra dictum est prudens dñ aliq; duplr̄. Uno mō simplr̄. s; in ordine ad finē totū vite. Alio fm̄ qd̄. s; in ordine ad finē aliq̄ p̄ricularē: puta sic dñ aliq; prudēs in negotiatiōe vt in aliquo hmōi. Si ergo prudentia carnis accipiat̄ s; absolutā prudentie rōne: ita. s; q̄ in cura carnis cōstituat̄ vltimū finis totū vite: sic est pctm̄ mortale: qz p̄ hoc hō auertit̄ a deo cū ipole sit eē plures fines vltimos: vt supra hitū est. Si vō prudentia carnis accipiat̄ fm̄ rōnē p̄ricularis prudentie: sic prudentia carnis ē pctm̄ veniale: rtingit. n. q̄q; q̄ aliq; iordinate afficiat̄ ad aliq̄ delectabile carnis absq; hoc q̄ auertat̄ a deo p̄ pctm̄ mortale. vñ nō cōstituit̄ finē totū vite in delectatione carnis: z sic adhibere studiū ad hāc dlectationē p̄sequēdā ē pctm̄ veniale: qd̄ p̄tinet̄ ad prudentiā carnis. Si vō aliq; actu curā carnis referat̄ in finē honestū: puta cū aliq; studet̄ comestiōi p̄p̄ corpus sustentationē nō vocat̄ prudentia carnis: qz sic vtif̄ hō cura carnis vt ad finē. ¶ Ad p̄mū ergo dñm q̄ ap̄ls loquit̄ de prudentia carnis fm̄ q̄ finis cōstituit̄ in bonis carnis totū vite bu

mane: et sic est peccatum mortale. ¶ Ad 2^m dicitur quod prudētia carnis non importat peccatum in spiritu sancto. quod dicitur quod non potest esse subiecta legi dei: non sic est intelligendum quod ille qui habet prudētia carnis non possit converti et subiacere legi dei: sed quia ipsa prudētia carnis legi dei non potest esse subiecta: sicut nec iniustitia potest esse iusta nec calor potest esse frigidus: quibus calidus possit esse frigidus. ¶ Ad 3^m dicitur quod omne peccatum opponit prudētie: sicut et prudētia participat in omni virtute: sed id non oportet quod quolibet peccatum prudētie oppositum sit gravissimum: sed solum quando opponit prudētie in aliquo maximo.

Ad tertium sic procedit. Videtur quod astutia non sit speciale peccatum. Verba enim sacre scripture non inducunt aliquem ad peccatum: inducunt autem ad astutias: sicut illud pueri. i. ut de parvulis astutia. ergo astutia non est peccatum. ¶ P. Prouerb. 13. dicitur. Astutus oia agit cum consilio. aut ergo ad finem bonum: aut ad finem malum. si ad finem bonum non videtur esse peccatum. si autem ad finem malum videtur pertinere ad prudētia carnis vel seculari. ergo astutia non est speciale peccatum a prudētia carnis distinctum. ¶ P. Grego. 10. moral. exponens illud Job. 12. Deridet iusti simplicitas: dicitur Sapia. huius mundi est cor machinationibus tegere: sensus verbis velare: que falsa sunt et ostendere: que vera sunt falsa demonstrare. et postea subdit: hec prudētia vsu a iuuenibus scitur: a pueris pro discitur. et ea que predicta sunt videntur ad astutiam pertinere. ergo astutia non distinguitur a prudētia carnis vel mundi: et ita non videtur esse speciale peccatum. ¶ S. 3. est quod apostolus dicit. 2. ad Cor. 4. Abdicamus occulta dedecoris non ambulantes in astutia: neque adulterantes verbum dei. ergo astutia est quoddam peccatum. ¶ R. n. dicitur quod prudētia est recta ratio agibilium: sicut scia est recta ratio scibilium: et igitur ante rectitudinem scie dupliciter peccare in specula tuis. vno quod modo qui ratio inducit ad aliquam actionem falsam que apparet vera. alio modo ex eo quod ratio procedit ex aliquibus falsis que videntur esse vera: siue sint ad actionem veram siue ad actionem falsam: ita etiam aliquod peccatum potest esse prudētia huiusmodi aliqua similitudine eius dupliciter. vno modo quod studium rationis ordinat ad finem qui non est vere bonus: sed apparet: et hoc pertinet ad prudētia carnis. alio modo in quantum aliquis ad finem consequendum: vel ad bonum vel ad malum vitium non veris vijs sed simlatis et apparētib: et hoc pertinet ad peccatum astutie. vnde est quoddam peccatum prudētie oppositum a prudētia carnis distinctum. ¶ Ad 2^m ergo dicitur: quod sicut Augustinus dicit in 4. 3. Julianus sicut prudētie abusus quicquid in malo accipit: ita est astutia quicquid in bono: et hoc propter similitudinem vni ad alterum. proprie tamen astutia in malo accipit: sicut et philosophus dicit in 6. ethi. ¶ Ad 2^m dicitur quod Gregorius sub prudētia mundi accepit oia que pertinent ad falsas prudētias pertinere. vnde etiam sub hac comprehendit astutia. ¶ Ad 3^m dicitur quod astutia potest consiliari: et ad finem bonum et ad finem malum: nec oportet ad finem bonum falsis vijs peruenire et simlatis: sed veris. vnde astutia etiam si ordinatur ad bonum finez est peccatum.

Ad quartum sic procedit. Videtur quod dolus non sit peccatum ad astutiam pertinens. Peccatum enim in perfectis viris non inuenitur precipue mortale. inuenitur autem in eis aliquis dolus: sicut illud. 2. ad Cor. 12. Tu essez astutus dolo vos cepi. ergo dolus non est semper peccatum. ¶ P. Dolus maxime ad linguam pertinere videtur: sicut illud ps. Liguis suis dolose agebat. astutia autem sicut et prudētia est in ipso actu rationis. ergo dolus non pertinet ad astutiam. ¶ P. Prouerb. 12. dicitur: Dolus in corde cogitatum mala: sed non ois malorum cogitatio pertinet ad astutiam. ergo dolus non videtur ad astutiam pertinere. ¶ S. 3. est quod astutia ad circumuentionem ordinatur: sed illud apostolus ad Eph. 4. In astutia ad circumuentionem erroris: ad quod est dolus ordinatur. ergo dolus pertinet ad astutiam. ¶ R. n. dicitur quod sic supra dictum est ad astutiam pertinere assumere vias non veras sed simlatas et apparētes ad aliquem finem consequendum vel bonum vel malum. assumptio autem harum viarum potest dupliciter considerari. vno quod modo in ipsa excogitatione viarum huiusmodi: et hoc proprie pertinet

ad astutiam: sic est excogitatio rectarum viarum ad debitum finez pertinet ad prudētia. alio modo potest considerari talium viarum assumptio sed executione operis: et hoc pertinet ad dolum: et idem dolus importat quoddam executionem astutie: et hoc ad astutiam pertinet. ¶ Ad 2^m dicitur quod sic astutia proprie accipitur in malo: abusu autem in bono. ita est et dolus qui est astutie executio. ¶ Ad 2^m dicitur quod excusatio astutie ad decipiendum. primo quod et principaliter fit per verba que precipuum locum tenent inter signa quibus homo significat aliquid alteri: ut patet per Augustinum in libro de doctrina christiana. et idem dolus maxime attribuitur locutioni. et igitur tamen esse dolum et in factis: sicut illud ps. Et dolum faceret in finos eius. Est et dolus in corde: sed illud Eccl. 19. Interiora eius plena sunt dolo. sed hoc est quod aliquis dolos excogitat: sed illud ps. Et dolos tota die meditantur. ¶ Ad 3^m dicitur quod quicquid cogitat aliquis malum facere necesse est quod excogitet aliquas vias ad hoc quod propositum impleat: et vltimum excogitat vias dolosas quod facilius propositum consequatur. quibus contingat quicquid quod absque astutia et dolo aliqui aperte et per violentiam malum operentur: sed hoc quod difficilius fit in paucioribus accidit.

Ad quintum sic procedit. Videtur quod fraus ad astutiam pertinet. Non enim est laudabile quod aliquis decipi se patiat: ad quod astutia tendit. est autem laudabile quod aliquis patiat fraudem sed illud. i. ad Cor. 6. Quare non magis fraudem patimini. ergo fraus non pertinet ad astutiam. ¶ P. Fraus pertinet vnde ad illicitam exceptionem vel receptionem exteriorum rerum. dicitur enim. 5. quod vir quoddam nomine Ananias cum saphyra uxore sua vendidit agrum: et fraudauit de pretio agri. sed illicite vsurpare vel retinere res exteriores pertinet ad iniustitiam vel liberalitatem. ergo fraus non pertinet ad astutiam que opponit prudētie. ¶ P. Nullus astutia vitium seipsum. sed aliquorum fraudes sunt seipsum. dicitur enim. puer. i. de quibusdam quod molunt fraudes in animas suas. ergo fraus non pertinet ad astutiam. ¶ S. 3. Fraus ad deceptionem ordinatur: sicut illud Job. 12. Nunguid decipies vnde vos vestris fraudulētis. ad idem etiam ordinatur astutia. ergo fraus ad astutiam pertinet. ¶ R. n. dicitur quod sicut dolus consistit in executione astutie: ita etiam fraus. sed in hoc differre videntur quod dolus pertinet vnde ad executionem astutie siue fiat per verba siue per facta. fraus autem magis proprie pertinet ad executionem astutie sed per facta. ¶ Ad 2^m dicitur quod apostolus non inducit fideles ad hoc quod decipiantur in cognoscendo: sed ad hoc quod defectum deceptoris patienter tolerent in sustinendis iniurijs fraudulēter illatis. ¶ Ad 2^m dicitur quod executio astutie potest fieri per aliquod aliud vitium: sicut et executio prudētie fit per virtutes. et hoc modo nihil prohibet defraudationes pertinere ad auaritiam vel ad liberalitatem. ¶ Ad 3^m dicitur quod illi qui fraudes faciunt ex eorum intentione non moluntur aliquod seipsum vel animas suas: sed ex iniusto dei iudicio peruenit vnde id quod seipsum vel animas suas retorqueat: sed illud ps. Incidit in foueam quam fecit.

Ad sextum sic procedit. Videtur quod licitum sit sollicitudinem habere de temporalibus rebus. Ad presiderem. pertinet sollicitudo esse de his quod perit: sicut illud Ro. 12. Qui perit in sollicitudine. sed hoc perit ex diuina ordinacione temporalium rebus. sicut illud ps. Dia subiecisti sub pedibus eius oues et boues etc. ergo hoc dicitur habere sollicitudinem de temporalibus rebus. ¶ P. Unusquisque sollicitus est de fine propter que operatur. sed licitum est hominem operari propter temporalia quibus vitas sustentet. vnde apostolus dicit. 2. ad Thessal. 3. Si quis non vult operari non manducet. ergo licitum est sollicitari de rebus temporalibus. ¶ P. Sollicitudo de operibus misericordie laudabilis est: sicut illud. 2. ad Thimo. 2. Cum Roma venisset sollicitate me quesuit: sed sollicitudo temporalium rerum quicquid pertinet ad opera misericordie: puta cum quis sollicitudinem adhibet ad procurandum negocia pauperum et pauperum. ergo sollicitudo temporalium rerum non est illicita. ¶ S. 3. est quod dominus dicit Matth. 6. Nolite solliciti esse dicentes quid manducabimus: aut quid bibemus aut quo operiemur: quo tamen sunt maxime necessaria.

Cum dicitur: qd sollicitudo ipoztat studiu qdā adhibitu ad aliquid psequedu. Manifestu ē autē: qd maius studiu adhibet vbi ē timor deficiēdi. et iō vbi ē securitas psequēdi minor iteruenit sollicitudo. Sic ergo sollicitudo tpaliū reruz triplē pōt eē illicita. Uno quidē mō ex parte eius de quo sollicitamur. si. spalia tanq̄ finē queram. vii. et Aug. dicit in lib. de opib⁹ monachoz: cū dñs dicit: Nolite solliciti esse. et hoc dicit: vt nō ista itueant: et ppter ista faciāt qd quid in euāgely p̄dicatione facere iubent. Alio mō pōt eē tpaliū sollicitudo illicita ppter supflūū studiu qd apponitur ad tpalia pcurāda pp que hō a spūalib⁹ qbus pncipalius inservire dōz retrahit. et ideo dicit Matt. 13. qd sollicitudo seculi suffocat verbū. 3° mō ex parte timoris superflui qñ. saligs timet ne faciēdo qd dōz necessaria sibi deficiant: qd dñs dñp̄l^r excludit. p ppter maiora bñficia hoi p̄stia diuinit⁹ pter suā sollicitudinez. s. cozpus et aiām. 3° ppter subuētiōē q̄ deus aialib⁹ et plātis subuenit absqz ope humano fm pportione sue nāe. 3° ex diuina puidētia ppter cuius ignoratiā gētiles circa tpalia bona querēda pncipalius sollicitant. et ideo cōcludit qd pncipalr nostra sollicitudo esse dōz de spūalib⁹ bonis: sperātes qd etiā tpalia nobis pueniēt ad necessitatē si fecerim⁹ qd debem⁹. **C** Ad p^o qd dōm: qd tpalia bona subiecta sunt hoi vt eis vtaē ad necessitatē nō vt in eis finē p̄stiat et supflue circa ea sollicitet. **C** Ad 2° dōm: qd sollicitudo eius qd cozporali labore panē acquirit nō est supflua si sit moderata. et iō Hieronym⁹ dicit qd labor exercēdus est sollicitudo tollēda supflua. s. animuz ingerās. **C** Ad 3° dōm: qd sollicitudo tpaliū in opib⁹ misericordie ordinat ad finē charitatis. et ideo nō est illicita nisi sit superflua.

Ad septimum sic pcedit. Uidef qd aliqs de beat sollicit⁹ eē futuroz. Dicit enī puerb. 6. Uade ad formicā o piger et cōsidera vias eius et disce sapiētiā: q̄ cū nō hēat ducē nec p̄ceptorē parat i esta te cibū sibi et congregat in messe qd comedat. s. hoc ē in futurū sollicitari. ergo laudabilis ē sollicitudo futuroz. **C** P. Sollicitudo ad prudētiā p̄tinet: s. prudētia p̄cipue ē futuroz. p̄cipua enī pars ei⁹ ē puidētia futuroz: vt supra dicitur ē. ergo vtiuosuz est sollicitari de futuris. **C** P. Quicūqz reponit aliqd in posterū p̄seruādū sollicit⁹ ē in futurū. sed ipse xps legit Joā. 12. Loculos habuisse ad aliqd p̄seruanduz quos iudas deferebat. apli ēt p̄seruabāt p̄cia p̄dior q̄ ante pedes eoz ponebant: vt legit Act. 4. ergo licitū ē in futurū sollicitari. **C** S. 3° est qd dñs dicit Mat. 6. Nolite solliciti esse in crastinū. cras autē ibi ponit p futuro: sic dicit Hieronym⁹. **C** R. n. dōm: qd nullū opus pōt esse vtiuosuz: nisi debitis circūstātijs vestiat inter q̄s vna ē debitū tps. fm illud Eccl. 8. Omni negotio tps est et oportunitas. qd nō solū in exteriorib⁹ opib⁹: s. et in interiori sollicitudine locū hz. vnicuiqz. n. tēpori cōpetit. p̄pria sollicitudo: sic tēpori estatis cōpetit sollicitudo merēdi: tēpori autēmi cōpetit sollicitudo vindemie. sigs ḡ tpe estatis de vindemia iaz esset sollicit⁹: supflue p̄occuparet futuri tps sollicitudinē. vñ hmōi sollicitudinē tanq̄ supflua dñs prohibet dicens: Nolite solliciti esse in crastinū vñ subdit. crastin⁹ enī dies sollicit⁹ erit sibiipsi. i. suā p̄p̄riā sollicitudinē habebit q̄ sufficiet ad aiūm affligēdū. et hoc ē qd subdit. sufficit diei malitia sua. i. afflictio sollicitudinis. **C** Ad p^o qd dōz: qd formica hz sollicitudinē p̄gruā tēpori: et hoc nobis imitādū pponit. **C** Ad 2° dōz: qd ad prudētiā p̄tinet puidētia debita futuroz. eēt autē iordinata futuroz sollicitudo sigs tpalia in qbus dicit p̄teritū et futurū tanq̄ fines q̄reret. vñ si supflua q̄reret vltra p̄ntis vite necessitatē: vel si tps sollicitudinis p̄occuparet. **C** Ad 3° dōm: qd sicut Aug. dicit in lib. de sermone dñi in mōte: cū viderim⁹ aliq̄ seruu dei puidere ne ista necessaria sibi desint nō iudicem⁹ eū de crasti

no sollicitū esse. nā et ipse dñs pp exēplū loculos hēe dignatus ē. et i acrib⁹ aploz scriptū ē ea q̄ ad victū sūt necessaria pcurata eē i futurū pp iminēre famē. nō ḡ dñs iprobat si quis hūano more ista pcurat: s. sigs pp ista militet deo.

Ad octauum sic pcedit. Uidef qd hmōi vitia nō oriant⁹ ex auaritia: qz sic dicitur ē p luxuriā maxime rō patit defectū in sua rectitudine. s. hmōi vitia opponunt rōni recte. s. prudentie. ḡ hmōi vitia maxime ex luxuria oriunt⁹. p̄fertim cū pbs dicat in. 7. etbi. Qz ven⁹ est dolosa et eius corrigia est varia: et qz ex insidijs agit incōtinēs concupiscētie. **C** P. Predicta vitia habent quādā similitudinē prudētie: vt dicitur est. sed ad prudētiā cū sit in rōne maiore p̄p̄nitatez habere vidēt vitia magis spūalia: vt supbia et inanis glia. ergo hmōi vitia magis vidēt ex supbia oriri q̄ ex auaritia. **C** P. Dō insidijs vtitur nō solum in diripiendis bonis alienis: s. etiā in machinando alioz cedez: quoz p̄mū p̄tinet ad auaritia. 2° ad iram. sed insidijs vti p̄tinet ad astutiā doli et fraudē. ergo p̄dicta vitia nō solū oriunt⁹ ex auaritia sed etiam ex ira. **C** S. 3° est qd Hreg. 31. moral. ponit fraudē filiā auaritie. **C** R. n. dicendum: qd sicut dicitur est: prudentia carnis et astutia cum dolo et fraude quandam similitudinem habent euz prudentia in aliquali vsu rōnis. p̄cipue autem inter alias vtutes morales vsus rationis recte apparet in iustitia q̄ ē in appetitu rōnali. et iō vsus rōnis idēbitus etiā maxime apparet in vitijs oppositis iustitie. opponit autē sibi maxime auaritia. et iō p̄dicta vitia maxime ex auaritia oriunt⁹. **C** Ad p̄mū ergo dōm: qd luxuria pp vebenētiā delectatiōis et cōcupiscētie totalr opprimat rōnē ne p̄deat in actū. in p̄dictis autē vitijs aliqs vsus rōnis ē iordinat⁹ vñ p̄dicta vitia non oriunt⁹ directe ex luxuria. Qz autē pbs venerē dolosam appellat: hoc dñ fm q̄dam similitudinez in q̄trū. s. holem subito surripit: sic et in dolis agit: nō t̄r per astutias sed magis p violētiā cōcupiscētie et delectationis. vñ et subdit qd ven⁹ furat̄ itellectū multū sapiētis. **C** Ad 2° dōm: qd ex insidijs agere ad q̄sdā pusillanimitatē p̄tinet vidēt. magnanim⁹. n. in oibus vult manifest⁹ eē: vt pbs dicit in. 4. etbi. et iō qz supbia q̄sdā similitudinē magnanimitatis hz vel fingit: inde est qd nō directe ex supbia hmōi vitia oriuntur q̄ vtunt⁹ fraude et dolo. magis autē hoc p̄tinet ad auaritiā q̄ p̄p̄riam vtilitatē q̄rit p̄pendēs excellētiā. **C** Ad 3° dōz: qd ira hz subitū morū. vnde p̄cipitatur agit et absqz p̄silio quo vtunt⁹ p̄dicta vitia hz iordinate. qd autē aliq̄ insidijs vtant⁹ ad cedez alioz non puenit ex ira s. magis ex odio: qz iracūdus appetit esse manifestus in nocendo: vt dicit pbs in. 2. rhetorice.

De p̄ceptis p̄tinentib⁹ ad prudētiā. Nō LVI.

Einde ad prudētiā pertinentibus. **C** Et circa hoc q̄runt duo. p̄ de p̄ceptis p̄tinentibus ad prudētiā. 2° de p̄ceptis p̄tinentibus ad vitia opposita. **A**d p̄mū sic pcedit. Uidef qd de prudētia fuerit dandū aliq̄ p̄ceptū iter p̄cepta decalogi. De p̄ncipaliori. n. virtute p̄ncipaliora p̄cepta dari debent. sed p̄ncipaliora p̄cepta legis sunt p̄cepta decalogi. cū ḡ prudentia sit p̄ncipalior iter vtutes morales vidēt qd de prudentia fuerit dandū aliq̄ p̄ceptum iter p̄cepta decalogi. **C** P. In doctrina euāgelica p̄tinetur lex maxime quātū ad p̄cepta decalogi. sed in doctrina euāgelica datur p̄ceptum de prudētia: vt patet Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes. ergo inter p̄cepta decalogi debuit p̄cipi actus prudentie. **C** P. Alia documenta veteris testamēti ad p̄cepta decalogi ordināf. vñ et Malach. vlt. dñ. Memētote legis moyfi fui mei quā mādami ei i ozeb

sed in alijs documentis veteris testamenti dantur precepta de prudentia: sicut puerb. 3. Ne imitaris prudentie tue. et infra. 4. ca. Palpebre tue pcedat gressus tuos. ergo et in lege debuit aliquod preceptum de prudentia dari: et precipue iter precepta decalogi. **¶** Sed trius p3 enumerati precepta decalogi. **¶** Rñ. dñm: q3 sicut supra dictus est cu de preceptis age retur: precepta decalogi sicut data sunt omni populo ita etiã cadunt in estimatione oium quasi ad nãles rone pñetia. precipue autẽ sunt de dictamine ronis nãlis fines humane vite qui se habet in agendis: sicut pncipia nãr cognita in speculatiuis: vt ex supradictis p3. prudentia autẽ nõ est circa fines sed circa ea que sunt ad finẽ: vt supra dictũ est. et iõ nõ fuit ueniens vt iter precepta decalogi aliqd preceptũ poneret ad prudentiã pñetẽs directe: ad quã tñ oia precepta decalogi pñent fm q3 ipsa est directiua oium virtuosoz actuum. **¶** Ad p^m ergo dñm: q3 prudentia sit simplr pncipalior oibus alijs virtutib⁹ moralibus. iustitia tñ pncipalius respicit rone debiti qd requirit ad pceptuz: vt supra dictũ est: et iõ pncipalia precepta legis que sũt pcepta decalogi magis debuerũt ad iustitiã q3 ad prudentiã pñere. **¶** Ad 2^m dñm: q3 doctrina euãgelica ẽ doctrina pfectionis: et iõ oportuit q3 ipsa pfecte instrueret hõ de oibus q3 pñet ad rectitudinẽ vite: siue sint fines siue sint ea q3 sunt ad finẽ. et ppter hoc oportuit in doctrina euãgelica etiã de prudentia precepta dari. **¶** Ad tertiu dñm: q3 sicut alia doctrina veteris testamẽti ordinat ad precepta decalogi vt ad finẽ: ita etiã cõueniẽs fuit vt in subsequẽtib⁹ documẽtis veteris testamẽti homines instruerent de actu prudentie qui est circa ea que sunt ad finem.

Ad secundum sic pcedit. Uidef q3 in veteri lege fuerũt incoñueniẽter precepta phibitiua pposita de virtus oppositis prudentie. **¶** Opponunt eni prudentie nõ min⁹ illa que habet directã oppositionẽ ad ipsã sicut imprudentia et partes eius: q3 illa q3 cum ipsa similitudinẽ habet: sicut astutia et que ad ipsã pñet. s3 bec vitia phibent in lege. dicit. n. Leuit. 19. Nõ facies caluniã primo tuo. et Deutro. 25. Nõ hẽbis in sacculo tuo diuersa pãdera min⁹ et maius. ergo et de illis virtus q3 directe opponunt prudentie aliqua precepta phibitiua dari debuerunt. **¶** In multis alijs reb⁹ pot fieri fraus q3 in emptio ne et venditione. incoñueniẽter ergo fraudẽ in sola emptio ne et venditione lex phibuit. **¶** Eadẽ rõ ẽ pncipedi actuz virtus et phibedi actũ vitij oppositi: s3 act⁹ prudentie nõ inueniuntur in lege pcepti. q3 nec aliq3 apposita vitia debuerunt in lege phiberi. **¶** Sed trius p3 pcepta legis iducta. **¶** Rñ. dñm: q3 sicut supra dictũ est iustitia maxime respicit rone debiti qd requirit ad pceptuz: q3 iustitia est ad reddẽdũ debitũ alteri: vt infra dicit. astutia autẽ q3tũ ad executionez: maxime cõmittit in his circa q3 est iustitia: vt dictũ est. et iõ ueniens fuit vt precepta phibitiua darent in lege de executione astutie inq3tũ ad iniustitiã pertinet: sicut cũ dolo et fraude alijs alicui caluniã igerit: vel eius bona surripit. **¶** Ad p^m ergo dñm: q3 illa vitia que directe opponunt prudentie manifesta cõtrarietate: nõ ita pñet ad iniustitiã: sicut executio astutie: et iõ nõ ita phibent in lege: sicut fraus et dolus que ad iniustitiã pertinent. **¶** Ad 2^m dñm: q3 ois fraus vel dolus cõmissa in his que ad iniustitiã pertinent potest itelligi ẽ phibita Leuit. 19. In phibitione caluniẽ precipue autẽ solet fraus exerceri et dolus in emptio ne et venditione: fm illud Eccl. 26. Nõ iustificabit caupo a pctõ labiorũ. ppter hoc specialiter pceptuz phibitiuz dat in lege de fraude circa emptio nes et venditiões cõmissa. **¶** Ad tertiu dñm: q3 oia precepta de actib⁹ iustitie in lege data pñent ad executionẽ prudentie: sicut et precepta phibitiua data de furto caluniã et fraudulẽta venditione pertinent ad executionem astutie.

De iure.

Questio. LVII.

Dissequenter post prudentiaz consideranduz est de iustitia. **¶** Circa quã qdruplex cõsideratio occurrit. Prima ẽ de iustitia. Secõda de partib⁹ ei⁹. Tertia de dono ad hoc pñetẽ. Quarta de pceptis ad iustitiã pñetib⁹. **¶** Circa iustitiã vero cõsideranda sunt qtuor. p qdẽ de iure. 2°. de ipsa iustitia. 3°. de iniustitia. 4°. de iudicio. **¶** Circa p^m qdruplex qtuor p vtrũ ius sit obm iustitie. 2°. vtrũ ius ueniẽter diuidatur in ius nãle et positiuũ. 3°. vtrũ ius gẽtiu sit idẽ qd ius nãle. 4°. vtrũ ius dñatim et pñũ debeat spãr distingui.

Ad primum sic pceditur. Uidef q3 ius nõ sit obm iustitie. Dicit. n. Celsus iuris cõsul⁹ q3 ius ẽ ars boni et equi. ars autẽ nõ ẽ obm iustitie: s3 est p se vt intellectualis. q3 ius nõ ẽ obm iustitie. **¶** Lex sic Jfido. dicit in li. etymol. Juris ẽ spẽs. lex autẽ nõ ẽ obm iustitie: s3 magis prudentie. vñ et phs legis positiuã partẽ prudentie ponit. q3 ius nõ ẽ obm iustitie. **¶** Iustitia pncipaliter subicit hoies deo. dicit. n. Aug. in li. de moribus ecclesie q3 iustitia est amor tñi deo seruies: et ob hoc bene imperas ceteris q3 hõi subiecta sunt: s3 ius nõ pñet ad diuina: s3 solũ ad humana. dicit. n. Jfidorus in li. etymol. q3 fas lex diuina ẽ: ius autẽ lex hũana. q3 ius nõ est obm iustitie. **¶** Sed 3 est qd Jfidorus dicit in eodẽ: q3 ius dictũ ẽ q3 ẽ iustũ. sed iustũ ẽ obm iustitie. dicit. n. phs in 5. etbi. q3 oes talẽ habitũ volunt dicere iustitiã a quo opatini iustoz sunt. q3 ius ẽ obm iustitie. **¶** Rñ. dñm: q3 iustitie ppiũ est inter alias virtutes: vt ordinet hoies in his q3 sunt ad alter. iportat. n. eq̃litate quãdã: vt ipm nomẽ demonstrat. dicunt autẽ vulgariter ea q3 adequatũ iustari. eq̃litas autẽ ad alter ẽ. alie autẽ virtutes pficiunt hoiem solũ in his q3 ei ueniunt fm seipsum. sic q3 iustud qd ẽ rectũ in opibus aliaz virtutũ ad qd tendit intentio virtutis q3 in ppiũ obm non accipit nisi p pparationẽ ad agentẽ. rectũ vero qd est in ope iustitie etiã pter pparationẽ ad agentẽ pstituit p pparationẽ ad aliõ. illud. n. in ope nro dñi ẽ iustũ qd ridet s3 aliquã equalitate alteri: puta recõpensatio mercedis debite p seruicio impẽso. sic q3 iustũ dñi ẽ aliqd q3 in his rectitudinẽz iustitie: ad qd terminat actio iustitie etiã nõ cõsiderato q̃liter ab agẽte fiat. s3 in alijs virtutib⁹ non determinat aliqd rectũ nisi fm q3 aliq̃liter fit ab agẽte: et p hoc spãliter iustitie pre alijs virtutib⁹ determinat s3 se obm qd vocat iustũ: et hoc qdẽ est ius: vñ manifestũ est q3 ius ẽ obm iustitie. **¶** Ad pñũ q3 dñm: q3 sicut ẽ q3 noia a sui pma ipositione retor queant ad ea significãda: sic nomẽ medicine ipositũ ẽ primo ad significãdũ remediũ qd prestat ifirmo ad sanandũ: dein tractũ ẽ ad significãdũ artẽ qua hoc fit: ita ẽt hoc nomẽ ius ipositũ ẽ ad significãdũ ipaz rẽ iustã: postmõz at ẽ deriuatũ ad artẽ q3 cognoscit qd sit iustũ. vltẽri⁹ ad significãdũ locũ in quo ius reddif. sic dñ alijs pparere in iure: et vltẽri⁹ dñ ẽt ius qd reddif ab eo ad cui⁹ officiu pñet iustitiã facere: s3 etiã id qd decernit sit iniquũ. **¶** Ad scõz dñm q3 sicut eoz q3 partẽ exteri⁹ fiũt: qdã rõ in mẽte artificis pexistit q3 dñ regula artis: ita etiã illi⁹ opis iusti qd rõ determinat qdã rõ pexistit in mẽte q3 qdã prudentie regula. et hoc si in scriptũ redigat vocat lex. ẽ. n. lex fm Jfidoz cõstitutio scripta. et ideo lex nõ ẽ ipm ius ppre loquẽdo: s3 aliq̃lis rõ iuris. **¶** Ad 3^m dñm: q3 q3 iustitia eq̃litate iportat deo aut nõ possumus equalens recõpensare: ide ẽ q3 iustũ fm pfectã rone nõ possumus reddere deo. et ppter hoc nõ dñ ppre ius lex diuina: sed fas: q3 videlicet sufficit deo vt impleamus quod possumus. iustitia tamen ad hoc tendit vt homo quantum potest deo recõpenset totaliter animam ei subiciens.

liris. ¶ Ad 3^m dōz: q̄ oēs alie diuersitates personarū q̄ s̄t in ciuitate habent immediatā relationē ad cōitatē ciuitatis & ad p̄ncipē ipsius: & ideo ad eos ē iustū s̄m p̄fectā rōnē iustitiae. distinguit tñ istud iustū s̄m diuersa officia. vñ & dicitur ius militare vel magistratū aut sacerdotū: nō p̄ defectuz a simpli iusto: sicut dicit paternū & dominatiuus: sed p̄pter hoc q̄ vnicuiq̄ conditioni persone s̄m p̄p̄riū officiuq̄ aliquid propriū debetur.

¶ De iustitia.

Questio. LVIII.

Einde considerādū est de iustitia.

¶ Circa quā querunt duo: decim. p̄ quid sit iustitia. 2°. vtrū iustitia semp̄ sit ad alterū. 3°. vtrū sit virtus. 4°. vtrū sit in volūtate sicut in subo. 5°. vtrū sit virtus generalis. 6°. vtrū s̄z q̄ est generalis sit idē in essentia cū oī virtute: 7°. vtrū sit aliqua iustitia particularis. 8°. vtrū iustitia particularis habeat p̄p̄riā materiā. 9°. vtrum sit circa passiones vel circa operationes tñ. 10°. vtrū mediū iustitiae sit mediū rei. 11°. vtrum actus iustitiae sit reddere vnicuiq̄ quod suū est. 12°. vtrū iustitia sit precipua inter omnes virtutes morales.

Ad primum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ incōueniēter diffiniat̄ a iuris peritis q̄ iustitia ē perpetua & cōstās volūtās ius suū vnicuiq̄ tribuens. Iustitia. n. s̄m p̄m in. 5. et̄bi. est habitus a quo sunt aliqui opatiū iusto: & a quo operant̄ & volūt iusta: sed volūtās nōminat potētā vel etiā actū. ergo incōueniēter iustitia dicit̄ esse volūtās. ¶ Rectitudo volūtatis nō est volūtās aliogn si volūtās cēt sua rectitudo: sequeret̄ q̄ nulla volūtās esset p̄uersa. sed s̄z Anselmū in lib. de vitate. Iustitia ē rectitudo. ergo iustitia nō ē volūtās. ¶ Sola dei volūtās est p̄petua. si ergo iustitia ē p̄petua volūtās: in solo deo erit iustitia. ¶ Omne p̄petuū ē cōstās: q̄ ē imutabile. sup̄flue. ergo vtrūq̄ ponit̄ in diffinitione iustitiae & p̄petuū & cōstās. ¶ Reddere ius vnicuiq̄ p̄tinet ad p̄ncipē. q̄ iustitia sit vnicuiq̄ ius suū tribuens: sequit̄ q̄ iustitia nō sit nisi in p̄ncipē: q̄ est incōueniēs. ¶ Aug. dicit in lib. de morib⁹ ecclie q̄ iustitia est amor deo tñ seruicūs. nō q̄ reddat vnicuiq̄ q̄ suū est. ¶ Rñ. dōm: q̄ p̄dicta iustitie diffinitio cōueniēs ē si recte intelligat̄. Cū enī oīs vītus sit habitus q̄ ē p̄ncipiū boni act⁹: necesse est q̄ vītus diffiniat̄ per actū bonū q̄ ē circa ea q̄ ad alterū sunt sicut circa p̄p̄riā mām vītutis. est aut̄ iustitia p̄cipue circa ea q̄ ad alterū sūt sicut circa p̄p̄riā materiā: vt infra patebit. & ideo act⁹ iustitiae per cōparationē ad p̄p̄riā mām vītutis: & oīm tangitur cū dicit̄. ius suū vnicuiq̄ tribuens: q̄ vt f̄sido. dicit in lib. et̄bi. nōl. Iustus dicit̄ q̄ ius custodit. ad hoc autē q̄ aliq̄s actus circa quācūq̄ mām sit virtuosus requirit̄ q̄ sit volūtariū: & q̄ sit stabilis & firmus: q̄ p̄bs dicit in. z. et̄bi. q̄ ad virtutis actū requirit̄. p̄ quidē q̄ operet̄ sciēs. 2° autē q̄ eligēs & p̄pter debitū finē. 3° q̄ immobiliter opet̄. p̄mus autē hoz̄ includit̄ in scōo. q̄ q̄ per ignoratiā agit̄ est inuoluntariū: vt dicit in. 3. et̄bi. & ideo in diffinitione iustitiae. p̄ ponit̄ volūtās ad ostēdendū q̄ act⁹ iustitiae v̄z esse voluntariū. addit̄ autē de cōstantia & perpetuitate ad designādū actus firmitatē. & ideo p̄dicta diffinitio ē cōpleta diffinitio iustitiae: nisi q̄ actus ponit̄ pro habitu q̄ per actū specificat̄. habit⁹ enī ad actū dicit̄. & si quis vellet eā indebitā formā diffinitionis reducere: posset sic dicere q̄ iustitia ē habit⁹ s̄m quē aliq̄s cōstātī & p̄petua voluntate ius suū vnicuiq̄ tribuit: & quasi ē eadē diffinitio cū ea quā p̄bs ponit̄ in. 5. et̄bi. dicit̄ q̄ iustitia ē habitus s̄m quē aliq̄s dicit̄ opatiū s̄m electionē iusti. ¶ Ad p̄^o q̄ dōm: q̄ volūtās hic nōminat actū nō potētā. est autē cōsuetum q̄ apud auctozes habitus per act⁹ diffiniat̄: sicut Aug. dicit super Joā. q̄

fides ē credere q̄d nō vides. ¶ Ad 2^m dōm: q̄ neq̄ ē iustitia ē essentialiter rectitudo: sed causalr tñ. ē enī habit⁹ s̄m quē aliq̄s recte opat̄ & vult. ¶ Ad 3^m dōz: q̄ voluntas pōt dici p̄petua duplr. Uno^o ex parte ipsi⁹ act⁹ q̄ p̄petuo durat. & sic solius dei volūtās ē p̄petua. Alio mō ex parte obiecti: q̄. s. aliquis vult p̄petuo facere aliqd: & hoc requirit̄ ad rōnē iustitiae. nō enī sufficit ad rōnē iustitiae q̄ aliq̄s velit ad horā in aliquo negocio seruare iustitiā: q̄a vix inuenit̄ aliq̄s quis qui velit in oībus iniuste agere. sed requirit̄ q̄ homo habeat volūtātē perpetuā: & in oībus iustitiāz cōseruādī ¶ Ad 4^m dōm: q̄ q̄ p̄petuū nō accipit̄ s̄m durationē p̄petuū act⁹ voluntatis. nō etiā sup̄flue addit̄ cōstās: vt sicut per hoc q̄ dicit̄ p̄petua voluntas designat̄ q̄ aliq̄s gerat in p̄posito p̄petuo iustitiā cōseruādī: ita etiā per hoc q̄ dicit̄ cōstās designat̄ q̄ in hoc proposito firmiter p̄feneret. ¶ Ad 5^m dōm: q̄ iudex reddit quod suū ē per modum imperantis & dirigentis: quia iudex est iustū animatum: & princeps est custos iusti: vt dicit in. 5. et̄bi. s̄z subdūti reddunt quod suū ē vnicuiq̄ per modū executionis. ¶ Ad 6^m dicendum: q̄ sicut in dilectione dei includit̄ dilectio p̄mi: vt supra dictum ē ita etiā in hoc q̄ hō seruit deo includit̄ q̄ vnicuiq̄ reddat q̄d debet.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ iustitia nō semp̄ sit ad altez. Dicit enī ap̄ls ad Ro. 3. q̄ iustitia dei ē p̄ fidē iesu xpi. s̄z fides nō d̄r p̄ cōparationē vni⁹ hoīs ad altez. q̄ neq̄ iustitia. ¶ S̄cōm Aug. in lib. de morib⁹ ecclie: ad iustitiā p̄tinet ob hoc q̄ seruit deo bñ impare ceteris q̄ homini sunt subiecta: sed appetitus sensitiuus est homini subiect⁹: vt pater Beñ. 4. vbi d̄r: subter te erit appetitus eius. s̄. peccati: & tu dominaberis illius. q̄ ad iustitiā p̄tinet d̄sari p̄prio appetitū: & sic erit iustitia ad seipsum. ¶ Iustitia dei ē eterna. sed nihil aliud est deo coeternū. q̄ de rōne iustitiae nō ē q̄ sit ad altez. ¶ Sicut rōnes q̄ sunt ad altez idigēt rectificari: ita etiā opationes que sunt ad seipsum. s̄z p̄ iustitiā rectificant̄ opationes: s̄m illud puer. ii. Iustitia simplicis dirigit viā eius. q̄ iustitia nō ē solū circa ea q̄ sunt ad altez: sed etiā circa ea que sunt ad seipsum. ¶ Sed ē est q̄d Tullius dicit in p̄ de offi. q̄ iustitia ea rō est q̄ societas hominū iter ipsos & vite cōitas p̄tinet. sed hoc ipoztat respectū ad altez. q̄ iustitia ē circa ea q̄ sunt ad altez. ¶ Rñ. dōz: q̄ sic supra d̄m est: cū nomen iustitiae cōlitate ipoztet id ex sua rōne iustitia h̄z q̄ sit ad altez. nihil. n. ē sibi eāle s̄z alteri. & q̄ ad iustitiā p̄tinet actus humanos rectificare vt d̄m est: necesse ē q̄ eālitās ista quā regit iustitia sit diuersoz agere potētū. actiōes aut̄ sunt suppositoz & totorum: non autem proprie loquendo partium & formarū seu potentiarum: non enim proprie dicitur q̄ manus pcutiat sed homo per manum: neq̄ proprie dicitur q̄ calor calefaciat: sed ignis per calorem: s̄m tamen similitudinem quam hec dicuntur. iustitia q̄ proprie dicta requirit̄ diuersitatem suppositoz. & ideo non est nisi vniū hoīs ad aliū. sed s̄m similitudinē accipiuntur in vno & eodem hoīe diuersa p̄ncipia actionum quasi diuersa agentia: sic rō & irascibilis & cōcupiscibilis. & ideo metaphozice in vno & eodem hoīe dicitur esse iustitia s̄m q̄ ratio imperat irascibili & cōcupiscibili: & s̄m q̄ hec obediunt rōni: & vniuersaliter s̄m q̄ vnicuiq̄ parti hoīs attribuitur: quod ei cōuenit. vnde & p̄bs in. 5. et̄bi. hanc iustitiā appellat̄ s̄m metaphozā dictā. ¶ Ad p̄m ergo dōm: q̄ iustitia que fit per fidez in nobis est per quam iustificatur impius: que quidē in ipsa debita ordinatione partium anime consistit sicut supra dictum est cum de iustificatione impij ageretur. hoc autem pertinet ad iustitiā metaphozice dictā: que potest iueniri etiā in aliquo solitariam vitam agente. & per hoc p̄rmissio ad 2^m. ¶ Ad 3^m dōz: q̄ iustitia dei est ab eterno s̄m

voluntates et propositum eternum: et in hoc proprie iustitia est
sit quis secundum effectum non sit ab eterno: quia nihil est deo coeter-
num. ¶ Ad 4^m dicitur: quod actioes que sunt hominibus ad seipsos sufficiunt
ter rectificandi rectificatis passionibus per alias virtutes
morales. sed actiones que sunt ad alterum indigent speciali
rectificatione: non solum per comparationem ad agentem: sed et per com-
parationem ad eum ad quem sunt. et ideo circa eas est spe-
cialis virtus que est iustitia.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod iustitia non
sit virtus. Dicitur enim Luc. 17. Luc. fecerit
tis omnia que precepta sunt vobis: dicitur: Serui inutiles sumus:
quod debuimus facere fecimus: sed non est inutile facere
opus virtutis. dicitur enim Ambrosio in 2. de officiis: Utilitatem non
pecuniary lucri estimationem dicimus: sed acquisitionem pietatis.
ergo facere quod debetis facere non est opus virtutis. est autem
opus iustitie. ergo iustitia non est virtus. ¶ Sed contra. Quod sit ex neces-
sitate non est meritorium: sed reddere alicui quod suum est quod perti-
net ad iustitiam est necessitatis. ergo non est meritorium. actibus autem
virtutum mereamur. ergo iustitia non est virtus. ¶ Quis
virtus moralis est circa agibilia. ea autem que exterius constituuntur
non sunt agibilia sed factibilia: ut patet per philosophum in 9. meta-
physicorum. cum ergo ad iustitiam pertineat exterius facere aliquid opus
secundum se iustum: videtur quod iustitia non sit virtus moralis. ¶ Sed
est quod Gregorius dicit in 2. moralium. quod in quattuor virtutibus. scilicet
temperantia: pudetia: fortitudo: et iustitia tota boni operis stru-
ctura surgit. ¶ Respondeo. dicitur quod virtus humana est que bonum
reddit actum humanum et ipsius bonum facit: quod quidem con-
uenit iustitie. actus enim boni redditur ex hoc quod attingit re-
gulam rationis secundum quam humani actus rectificandi. unde cum iustitia
operationes humanas rectificet: manifestum est quod opus boni
bonum reddit. et ut Tullius dicit in 2. de officiis: ex iustitia pro-
cipue viri boni nominantur: unde sicut ibidem dicitur: In ea virtus
splendor est maximus. ¶ Ad 2^m ergo dicitur: quod cum aliquis facit
quod debet non offert utilitatem lucri ei qui facit quod debet: sed solum
abstinet a danno eius: sibi tamen facit utilitatem in quantum spontanea
et propria voluntate facit illud quod debet quod est virtuose agere. unde
dicitur Sapientia 8. quod sapientia dei sobrietatem et iustitiam docet: pru-
dentiam et virtutem quibus in vita nihil est utilius hominibus. ¶ Virtuo-
sis. ¶ Ad 2^m dicitur: quod duplex est necessitas. una coactionis: et
hec quod repugnat voluntati tollit rationem meriti. alia autem est ne-
cessitas ex obligatione precepti siue ex necessitate finis: quoniam
scilicet aliquis non potest consequi finem virtutis nisi hoc faciat. et talis
necessitas non excludit rationem meriti in quantum aliquis hoc quod sic
est necessarium voluntarie agit. excludit tamen gloriam superoga-
tionis: secundum illud. i. ad Cor. 9. Si euangilizauiero non est mihi
gloria: necessitas enim mihi incumbit. ¶ Ad 3^m dicitur: quod iustitia
non consistit circa exteriores res quantum ad hoc quod est facere quod
pertinet ad artem: sed quantum ad hoc quod virtus est ad alterum.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod iustitia non sit
in voluntate sicut in subiecto. Ius-
titia enim quandoque veritas dicitur: sed veritas non est voluntatis sed
intellectus. ergo iustitia non est in voluntate sicut in subiecto. ¶ Sed
iustitia est circa ea que sunt ad alterum: sed ordinare aliquid
ad alterum est rationale. iustitia ergo non est in voluntate sicut in sub-
iecto: sed magis in ratione. ¶ Sed contra. Iustitia non est virtus intelle-
ctualis: cum non ordinetur ad cognitionem. unde reliquitur quod sit vir-
tus moralis est rationale per participationem quod est irascibilis et
concupiscibilis: ut patet per philosophum in 2. ethicorum. iustitia non est in volu-
tate sicut in subiecto: sed magis in irascibili et concupiscibili. ¶ Sed
contra est quod Anselmus dicit quod iustitia est rectitudo voluntatis
propter se seruata. ¶ Respondeo. dicitur: quod illa potentia est subiectus
virtutis ad cuius potentiam actus rectificandi virtus ordinatur.
iustitia autem non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognosci-
tium. non enim dicimur iusti ex hoc quod recte aliquid cognoscimus.
et ideo subiectus iustitie non est intellectus vel ratio que est potentia cogno-
scitiva: sed quia iusti in hoc dicimur quod aliquid recte agimus. ¶

primam autem principium actus est vis appetitiva. necesse ergo est quod
iustitia sit in aliqua vi appetitiva sicut in subiecto. Est autem du-
plex appetitus. scilicet voluntas que est in ratione. et appetitus
sensitivus consequens apprehensionem sensus qui diuidi-
tur per irascibilem et concupiscibilem: ut in primo habitum
est. reddere autem uni cuique quod suum est non potest pro-
cedere ex appetitu sensitivo: quia apprehensio sensitiva non
se extendit ad hoc quod considerare possit proportionem unius
ad alterum: sed hoc est proprium rationis. unde iustitia non
potest esse sicut in subiecto in irascibili et concupiscibili: sed
solum in voluntate. et ideo philosophus diffinit iustitiam
per actum voluntatis: ut ex supradictis patet. ¶ Ad primum
ergo dicendum: quod quia voluntas est appetitus rationalis.
ideo rectitudo rationis que veritas dicitur voluntati im-
pressa propter propinquitatem ad rationem nomen retinet veri-
tatis: et inde est quod quandoque iustitia veritas vocatur. ¶ Ad
secundum dicendum: quod voluntas fertur in suum obiectum con-
sequenter ad apprehensionem rationis. et ideo quia ratio
ordinat in alterum voluntas potest velle aliquid in ordi-
ne ad alterum: quod pertinet ad iustitiam. ¶ Ad tertium
dicendum: quod rationale per participationem non solum est irascibile:
et concupiscibile: sed omnino appetitivum: ut dicitur in 2. ethicorum. quia
omnis appetitus obedit rationi. sub appetitivo autem comprehenditur
voluntas. et ideo voluntas potest esse iustitia in virtutis moralis.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod iustitia non
sit virtus generalis. Iustitia enim
diuiditur alyis virtutibus: ut patet Sapientia 8. Sobrietatem et iusti-
tiam docet prudentiam et virtutem. sed generale non conditum seu
connumeratur speciebus sub illo generali dicitur. ergo iustitia non
est virtus generalis. ¶ Sed contra. Sicut iustitia ponitur virtus car-
dinalis: ita et temperantia et fortitudo. sed temperantia vel fortitudo
non ponitur virtus generalis. ergo necque iustitia debet aliquo modo poni
virtus generalis. ¶ Sed contra. Iustitia est semper ad alterum: ut supra dicitur
est. sed primum quod est in primo non potest esse primum generale. sed diuidi-
tur in primum quod peccat homo in seipsum. ergo etiam necque iustitia est vir-
tus generalis. ¶ Sed contra est quod philosophus dicit in 5. ethicorum. quod iustitia est
omnis virtus. ¶ Respondeo. dicitur: quod iustitia sic dicitur est ordinat
bonum in comparatione ad alium. quod quidem potest esse dupliciter. Uno modo
alium singulariter consideratum. Alio modo ad alium in communi. secundum
scilicet quod ille qui fertur alicui communitati: fertur omnibus hominibus
sub communi illa continentur. ad utrumque ergo se potest habere iustitia secundum propriam
rationem. Manifestum est autem quod omnes qui sub communitate aliqua continentur
comparantur ad communitatem sicut pres ad totum. patet autem id quod est totum
est. unde et quodlibet bonum pres est ordinabile in bonum totum:
secundum hoc ergo bonum cuiuslibet virtutis siue ordinantis alii
que hominem ad seipsum siue ordinantis ipsum ad alios alias per-
sonas singulares est referibile ad bonum communi ad quod ordinat ius-
titia. et secundum hoc actus omnium virtutum possunt ad iustitiam perti-
nere secundum quod ordinat hominem ad bonum communi. et quantum ad hoc iusti-
tia dicitur virtus generalis. et quod ad legem pertinet ordinare in bonum
communi: ut supra habitum est. inde est quod talis iustitia predicto modo ge-
neralis dicitur iustitia legalis: quod scilicet per ea habet concordat legi ordinan-
ti actus omnium virtutum in bonum communi. ¶ Ad primum ergo dicitur: quod
iustitia diuiditur: seu numeratur alyis virtutibus: non in quantum
est generalis: sed in quantum est specialis virtus: ut infra dicitur. ¶ Ad 2^m
dicitur: quod temperantia et fortitudo sunt in appetitu sensitivo. id est in
concupiscibili et irascibili. homo autem vires sunt appetitive
quorundam bonorum particularium: sicut et sensus est particularium cog-
noscentium: sed iustitia est sicut in subiecto in appetitu intelle-
ctivo quod potest esse velle boni cuius intellectus est apprehensivus:
et ideo iustitia magis potest esse virtus generalis quam temperantia vel
fortitudo. ¶ Ad 3^m dicitur: quod illa que sunt ad seipsum sunt ordi-
nabilia ad alterum: precipue quantum ad bonum communi. unde et iusti-
tia legalis secundum quod ordinat ad bonum communi potest dici virtus genera-
lis. et eadem ratione iniustitia potest dici peccatum communi: unde dicitur
1. Joan. 3. quod omne peccatum est iniquitas.

Ad sextum sic procedit. Uidet qd iustitia fm qd est generalis sit idē per essentiā cum omni v̄tute. Dicit. n. p̄hs in. 5. ethi. qd v̄tus et iustitia legalis est eadē oī v̄tute. eē aut nō ē idē qd eēntia. sed illa que differunt solū fm eē vel fm rōne nō differūt fm eēntiā. qd iustitia est idē fm eēntiā cū oī v̄tute. ¶ Dis v̄tus qd nō ē idē per essentiā cū oī v̄tute ē pars v̄tutis. sed iustitia p̄dicta: vt ibidē p̄hs dicit: nō ē pars v̄tutis: s; tota v̄tus. ergo p̄dicta iustitia ē idē eēntialiter cū oī v̄tute. ¶ Per hoc qd aliq v̄tus ordinat actus suū ad altiorē finē nō diuersificat fm eēntiā habit: sic idē ē eēntialr bitus tēperatiō: etiā si act⁹ eius ordinat ad bonū diuinū: s; ad iustitiā legalē p̄inet qd act⁹ oīus v̄tutū ordinat ad altiorē finē. i. ad bonū cōmune multitudinis: qd p̄minet bono vni⁹ singularis p̄sonē. ergo videt qd iustitia legalis eēntialr sit oīs v̄tutis. ¶ Omne bonū p̄tis ordinabile ē ad bonū toti⁹. vñ si nō ordinet in illud. videt eē vanū et frustra: sed illud qd ē s; v̄tutem nō pōt eē h̄mōi. ergo videt qd nullus act⁹ possit eē alius v̄tutis qui nō p̄neat ad iustitiā gnālē qd ordinat bonū cōe. et sic videt qd iustitia gnālī sit idē in essentiā cū oī v̄tute. ¶ S; ē qd dicit p̄hs i. 5. ethi. qd multi in p̄p̄is qdē p̄nt v̄tute v̄ri. i. bis aut qd ad alterū sūt nō p̄nt. et i. 3. politi. dicit qd nō ē simplr eadē v̄tute boni viri et boni ciuis: s; v̄tute boni ciuis ē iustitia gnālī p̄ qua aliq ordinat ad bonū cōe. qd nō ē eadē iustitia gnālī cū v̄tute cōi: s; vna p̄t sine alia b̄ri. ¶ Rñ. dōm: qd gnālē d̄r aliqd duplr. Uno p̄ p̄dicationē: sic aīal ē gnālē ad hoīez et equū: et alia h̄mōi. et hoc mō gnālē oī qd sit idē eēntialr cū his ad que ē gnālē: qd genus p̄tinet ad eēntiā sp̄ci: et cadit in diffōne eius. Alio dicit aliqd gnālē fm v̄tute: sicut causa v̄lis ē gnālī ad oēs suos effectus: vt sol ad oīa corpora que illuminant vel imutant p̄ v̄tute ipsius. et hoc mō gnālē nō oī qd sit idē in eēntiā cū his ad que ē gnālē: qd nō est eadē eēntia cause et effectus. hoc aut mō fm p̄dicta iustitia legalis dicit eē v̄tus gnālī in q̄tū. s. ordinat actus aliarū v̄tutū ad suū finē qd ē mouere per iperū oēs alias v̄tutes. sicut. n. charitas pōt dici v̄tus gnālī in q̄tū: s; ordinat act⁹ oīm v̄tutū ad bonū diuinū. ita ē iustitia legalis in q̄tū ordinat act⁹ oīus v̄tutū ad bonū cōe. sicut ergo charitas que respicit bonū diuinū vt p̄p̄iū obz ē quedā spālī v̄tus fm suā eēntiā: ita etiā iustitia legalis ē spālī v̄tus fm suā eēntiā s; qd respicit cōe bonū vt p̄p̄iū obm: et sic ē in p̄ncipe p̄ncipalr: et quasi architectonicē: in subditis autē secundarie et q̄si administratiue. pōt tñ quelibet v̄tus fm qd a p̄dicta v̄tute spālī quidē in essentiā. gnālī aut in esse qd fm v̄tute ordinat ad bonū cōmune dicit iustitia legalis. et hoc mō loquēdi iustitia legalis ē idē in essentiā cū omni v̄tute. differt aut rōne. et hoc mō loquitur p̄hs. vnde patet responsio ad p̄mū et scdm. ¶ Ad 3^m dicendum: qd etiā illa rō fm hūc modū p̄cedit de iustitia legali fm qd v̄tus impata a iustitia legali iustitia legalis dicitur. ¶ Ad quartū dicendum: qd quelibet v̄tus fm p̄p̄iaz rōne ordinat actū suū ad p̄p̄iū finē illius v̄tutis: qd autē ordinat ad v̄teriore finē siue semp siue aliqñ hoc nō bz ex p̄p̄ia rōne: sed oī esse aliā superiorē v̄tute a qua in illum finem ordinatur. et sic oportet esse vnā v̄tutez sit periorē que ordinat omnes v̄tutes in bonū cōe que est iustitia legalis. et alia per essentiā ab omni v̄tute.

Ad septimum sic procedit. Uidet qd nō sit aliqua iustitia particularis preter iustitiā generalē. In v̄tutib⁹ enī nihil ē superflūū: sicut nec in nā. sed iustitia generalis sufficiēter ordinat hoīem circa oīa que ad alterū sunt. ergo non est necessaria aliqua iustitia particularis. ¶ Unū et multa nō diuersificāt spēm v̄tutis. sed iustitia legalis ordinat hominē ad aliū fm ea que ad multitudinē pertinent: vt ex p̄dictis patet. ergo non est alia species iustitie que ordinat hominem ad alte-

rum in his que pertinent ad vnā singularē p̄sonā. ¶ Inter vnā singularē p̄sonā et multitudinē ciuitatis media est multitudo domestica. si ergo est iustitia alia particularis per cōparationem ad vnā p̄sonāz preter iustitiā gnālē pari rōne debet esse alia iustitia iconomica que ordinat hominē ad bonū cōmune vnus familie quod qd dem non dicitur. ergo nec aliqua particularis iustitia est p̄ter iustitiā legalē. ¶ S; ē qd Chryso⁹ sup illud Mat. 5. Beati qui esuriūt et sitiunt iustitiā: dicit. Iustitiā autem dicit vel vniuersalē v̄tute vel particularē auaritiē h̄iam. ¶ Rñ. dicendū: qd sicut dictū est: iustitia legalis nō ē essentialiter oīs v̄tute: sed oportet preter iustitiā legalē que ordinat hominē immediate ad bonū cōmune esse alias v̄tutes que immediate ordināt hominē circa particularia bona: que quidē possunt esse vel ad seipsū: vel ad alterā singularē p̄sonā. sicut ergo preter iustitiā legalē oīz ē aliq̄ v̄tutes particulares que ordināt hoīem in seipso: puta tēperatiā et fortitudinē: ita ē p̄ter iustitiā legalē oportet esse particularē quādā iustitiā que ordinat hoīem circa ea que sunt ad alterā singularē p̄sonā. ¶ Ad 2^m dōz: qd iustitia legalis sufficiēter quidem ordinat hominem in his que sunt ad alterū q̄tū ad commune quidem bonū immediate: q̄tūz aut ad bonū vnus singularis p̄sonē mediate. et iō oīz ē aliq̄ p̄ticularē iustitiā qd immediate ordinat hoīem ab bonum alterius singularis p̄sonē. ¶ Ad 3^m dōz: qd bonū cōe ciuitatis: et bonū singularē vni⁹ p̄sonē non differunt solū fm multum et paucū: sed fm formalē d̄r. alia. n. est rō boni cōis et boni singularis: sicut et alia est rō totius et partis. iō p̄hs in p̄ politi. dicit qd non b̄ri dicunt qd ciuitatē et domū et alia h̄mōi differre solū multitudine et paucitate et non sp̄. ¶ Ad 3^m dōz: qd domestica multitudo fm p̄m in p̄ politice distinguit fm tres p̄iugationes. s. vxoris et viri: p̄ris et filij: et dñi et serui: quarū p̄sonaz vna est q̄si aliqd alterius: et iō ad huiusmodi p̄sonas non est simplr iustitia: sed quedā iustitie sp̄s. s. iconomica: vt d̄r in. 5. ethi.

Ad octauum sic procedit. Uidet qd iustitia particularis non beat mām spālēz. ¶ Sup illud Gen. 2. Sicut q̄rtus ipse ē cufrates. dicit glo. cufrates frugifer interpretat. nec d̄r qd quos vadat: qd iustitia ad oēs aīe p̄tes p̄inet. hoc aut nō esset si haberet mās spālē. qd quelz mā spālī ad aliq̄ spālēz potētiāz p̄tinet. qd iustitia p̄ticularis nō bz mām spālē. ¶ Aug. dicit in lib. 83. qd nōz: qd q̄tuor sunt aīe v̄tutes qbus in hac vita spālī v̄tutū. s. tēperatiā prudētia fortitudo et iustitia. et dicit qd q̄rta ē iustitia qd p̄ oēs diffunditur. qd iustitia p̄ticularis qd est vna de q̄tuor v̄tutibus cardinalib⁹ nō bz spālē mām. ¶ Iustitia dirigit hoīem sufficiēter in his qd sunt ad altez. s; p̄ oīa qd sunt huius vite homo potest ordinari ad altez. qd mā iustitie ē gnālī et non spālī. ¶ Sed p̄tra est qd p̄hs in. 5. ethi. ponit iustitiā p̄ticularē circa ea spālīter qd p̄inet ad cōicationē vite. ¶ Rñ. dōz: qd oīa qd cūq; rectificari possunt p̄ rōne sunt mā v̄tutis moralis qd diffinit p̄ rōne rectā: vt p̄ p̄m in. 5. ethi. possunt autē p̄ rōnem rectificari et interiores aīe passionēs et exteriores actionēs et res exteriores que in vsuz hoīs veniūt: sed tñ p̄ exteriores actionēs et per exteriores res qbus sibi inuicēz homines cōmunicare possunt attenditur ordinatio vnus hominis ad alterum: fm autem interiores passionēs considerat rectificatio hoīs in seipso. et ideo cū iustitia ordinatur ad altez non est circa totā mām v̄tutis moralis: sed solū circa exteriores actōes et res fm q̄dā rōnem obi spālē: put. s. fm eas vnus hō alteri coordinat. ¶ Ad p̄mūz dōm: qd iustitia p̄inet qdē: eēntialiter ad vnā p̄tem aīe in qd est sicut in subo. s. ad volūtate: qdēz mouet p̄ suū imperiū omnes alias anime partes: et sic iustitia non directe

sed quasi per quādam redundantiā ad oēs anime partes p̄tinet. ¶ Ad 2^m dōm: q̄ sicut supra dictū est v̄tutes carnales dupl̄ accipiunt. vno mō fm q̄ sunt sp̄ales v̄tutes habentes determinatas materias. alio mō fm q̄ significāt quosdā ḡnales modos v̄tutis. et hoc mō loquit̄ ibi Aug. dicit. n. q̄ prudētia est cognitio rerū appetēdarū et fugiendarū. tēperantia est refrenatio cupiditatis ab his q̄ t̄p̄aliter delectāt. fortitudo est firmitas animi aduersus ea que tēporaliter molesta sunt. iustitia est que per ceteras diffunditur. dilectio dei et p̄cimi que. s. est cōmunit̄ radix totius ordinis ad alterū. ¶ Ad 3^m dōm: q̄ passiones interiores que sunt pars materie moralis fm se nō ordinant̄ ad alterum qd̄ pertinet ad sp̄alē rōnē iustitię: sed earū effectus sunt ad alterū ordinabiles. s. operationes exteriores. vnde nō sequitur q̄ materia iustitię sit generalis.

Ad nonum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ iustitia sit circa passiones. Dicit enī p̄hs in. z. ethi. q̄ circa voluptates et tristitias ē moralis v̄tus. voluptas aut̄ id est delectatio et tristitia sunt passiones qd̄a: vt supra habitū est cū de passionib⁹ ageret. ergo iustitia cui⁹ sit virtus moralis erit circa passiones. ¶ Per iustitiam rectificānt operationes: que sunt ad alterū. sed opationes h̄mōi rectificari nō possunt nisi passiones sint rectificate: q̄ ex i. ordinatione passionū puenit inordinatio in p̄dictis operationib⁹. p̄pter cōcupiscētiā enī venereoz p̄cedit ad adulteriū. et p̄pter sup̄flūū amorē pecunie p̄cedit ad furtū. ergo oīs q̄ iustitia sit circa passiones. ¶ Sicut iustitia p̄ticularis est ad alterū: ita etiā et iustitia legalis. sed iustitia legalis ē circa passiones: alioqn nō se extēderet ad oēs virtutes quarū quedā sunt manifeste circa passiones. ergo iustitia est circa passiones. ¶ Sed 3° ē qd̄ p̄hs dicit in. 5. ethi. q̄ ē circa opationes. ¶ Rū^o dōm: q̄ huius questiōis veritas ex duobus apparet. p̄ quidē ex ipso sub̄o iustitię qd̄ ē voluntas: cuius mot⁹ vel actus nō sunt passiones: vt supra habitū est: sed solū mor⁹ appetit⁹ sensitiuū passiones dicunt̄. et ideo iustitia nō ē circa passiones sicut tēperantia et fortitudo q̄ sunt irascibilis et concupiscibilis sunt circa passiones. Alio mō ex parte m̄a: q̄ iustitia ē circa ea que sunt ad alterū: nō aut̄ p̄ passiones interiores imediate ad alterū ordinamur. et iō iustitia circa passiones nō est. ¶ Ad p^o dōm: q̄ nō q̄libet v̄tus moralis ē circa voluptates et tristitias: sicut circa m̄am. nō fortitudo est circa timores et audacias. sed oīs v̄tus moralis ordinat̄ ad delectationē et tristitiā: sicut ad quosdā fines d̄ntes: q̄ vt p̄hs dicit in. 8. ethi. Delectatio et tristitia est finis p̄ncipalis ad quē respiciētēs v̄nū quodq̄ hoc qd̄ malū: hoc qd̄ bonū dicim⁹: et hoc mō p̄tinet et ad iustitiā: q̄ nō ē iustus qui nō gaudet iustis operationib⁹: vt dicit in p̄ ethi. ¶ Ad 2° dōm: q̄ opationes exteriores medie sunt quodā mō inter res exteriores que sunt earū m̄a: et inter passiones interiores q̄ sunt earū p̄ncipia. cōuenit aut̄ q̄q̄ esse defectū in vno eoz sine hoc q̄ sit defectus in alio: sicut si aliq̄ surripiat rē alterius: nō cupiditate habēdi: sed voluntate nocēdi: vel ecōuerso: si aliq̄ alterius rē cōcupiscat quā t̄i surripere nō velit. rectificatio ergo opationū fm q̄ ad extēriora terminant̄ p̄tinet ad iustitiam: sed rectificatio earū fm q̄ a passionib⁹ oriunt̄ p̄tinet ad alias v̄tutes morales q̄ sūt circa passiones. v̄nū surreptionem aliene rei iustitia ipedit inq̄tū est 3° eq̄litate in exteriorib⁹ cōstituedā: liberalitas vero inq̄tū p̄cedit ab imoderata cōcupiscētia diuitiarū. s. q̄ opationes exteriores nō habēt sp̄m ab interiorib⁹ passionib⁹ sed magis a rebus exteriorib⁹ sicut ex obiectis: iō per se loquēdo operationes exteriores magis sūt m̄a iustitię q̄ aliarū v̄tutū moralium. ¶ Ad 3^m dōm: q̄ bonū cōe est finis singulariū p̄sonarū in cōitate existentū: sicut bonū totius finis ē cuiuslibet partium. bonū autē v̄ni⁹ p̄sone singularis nō est finis alterius

et ideo iustitia legalis que ordinatur ad bonū cōe magis se p̄t extēdere ad interiores passiones q̄bus hō alicqualiter disponit in seipso q̄ iustitia particularis que ordinatur ad bonū alterius singularis per sone. q̄uis iustitia legalis p̄ncipaliter se extēdat ad alias v̄tutes q̄tum ad exteriores operationes earū: inq̄tū. s. p̄cipit lex fortis opera facere: et q̄ tēperati: et que mansueti: vt dicit in. 5. ethicorum.

Ad decimum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ mediū iustitię nō sit mediū rei. ¶ Rū^o enī generis saluat in oib⁹ specieb⁹. s. v̄tus moralis in. z. ethi. diffinit̄ cē habit⁹ electiuus i medietate existēs determinata rōne quo ad nos. ergo et in iustitia est mediū rōnis et nō rei. ¶ In his que sunt simpl̄ bona nō est accipe sup̄flūū et diminutū: et per p̄ns nec mediū: sicut p̄ de virtutibus: vt dicit in. z. ethi. Sed iustitia ē circa simpliciter bona: vt dicit in. 5. ethicorum. ergo in iustitia nō est mediū rei. ¶ In alijs virtutib⁹ ideo dicit̄ esse mediū rōnis et non rei: q̄ diuersimode accipit p̄ cōparationē ad diuersas p̄sonas: q̄ qd̄ v̄ni est multū alteri est parū: vt dicit in. z. ethi. sed hoc etiam obseruatur in iustitia. non enim eadem pena punitur qui percutit p̄ncipem: et qui percutit p̄uataz p̄sonā. ḡ etiā iustitia nō h̄z mediū rei: sed mediū rationis. ¶ Sed 3° ē q̄ p̄hs in. z. ethi. assignat modū iustitię fm p̄portionalitatē arithmetica qd̄ est mediū rei. ¶ Rū^o dōm: q̄ sicut supra dē cōe alie virtutes morales p̄ncipaliter cōsistūt circa passiones quaz rectificatio nō attendit nisi p̄ cōparationē ad ipm̄ boiem cuius sunt passiones: s. q̄ irascitur et concupiscit p̄t p̄z fm diuersas circūstācias. et ideo mediū taliū virtutū non accipit p̄ cōparationē v̄ni rei ad alterā: s. solū fm cōparationē ad ipm̄ virtuosum. et p̄ter hoc in ipis est mediū solū fm rōnem quo ad nos. s. materia iustitię est exterior opatio fm q̄ ipsa vel res cui⁹ est v̄sus debita p̄portione habeat ad alias p̄sonam. et ideo mediū iustitię consistit in qd̄az p̄portione equalitate rei exterioris ad p̄sonā exteriore. eq̄le aut̄ est realiter mediū inter maius et minus: vt dicit in. io. metaph. v̄nū iustitia h̄z mediū rei. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ hoc mediū rei ē etiā mediū rōnis. et ideo in iustitia saluat rō virtutis moralis. ¶ Ad 2° dōm: q̄ bonū simpl̄ dicit̄. Vno^o quod est oibus modis bonū: sicut virtutes sunt bone. et sic in his q̄ sunt bona simpl̄ non ē accipe mediū et extrema. Alio^o alidq̄ simpl̄ bonum: q̄ est absolute bonū. s. fm suaz nām p̄sideratum: q̄uis p̄ abusuim possit fieri malus: sicut p̄ de diuitijs et honoribus. et in talib⁹ p̄t accipi sup̄flūū diuitiarū et medium quantum ad hoies qui possunt eis v̄ti vel bene vel male: et sic circa simpl̄ bona dicitur esse iustitia. ¶ Ad 3^m dōm: q̄ iniuria illata alias p̄portione h̄z ab p̄ncipem et aliam ad p̄sonā p̄uataz: et ideo oīs aliter adēq̄re v̄trāq̄ iniuriā p̄ vindictam qd̄ pertinet ad diuersitatē rei et non solū ad diuersitatē rōnis.

Ad vndecimum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ act⁹ iustitię non sit reddere v̄ni cuiq̄ qd̄ suū ē. Aug. n. i. 4. de trini. attribuit iustitię: subuenire miseris: s. in subueniēdo miseris nō tribuimus eis q̄ sunt eoz: sed magis que sunt nostra. ḡ iustitię actus non ē tribuere v̄nicuiq̄ qd̄ suū est. ¶ Tullius in lib. de officijs dicit q̄ beneficentia quam benignitatem vel liberalitatem appellari h̄z ad iustitias p̄tinet: sed liberalitatis ē de p̄prio dare alicui non de eo quod est eius. ḡ iustitię actus non est reddere v̄nicuiq̄ quod suū est. ¶ Ad iustitiā pertinet non solū res dispensare debito mō: sed etias iniuriosas actiones p̄hibere: puta homicidia adulteria et alia huiusmodi: sed reddere qd̄ suū est videtur solum ad disp̄sationē rez pertinere. ḡ nō sufficiēt̄ p̄ hoc notificat̄ act⁹ iustitię: quia dicitur actus eius est reddere v̄nicuiq̄ quod suū est. ¶ Sed cōtra est qd̄ Ambro. dicit in p̄ de officijs

Iustitia est que unicuique quod suum est tribuit: alienum non vendicat: utilitate propriam negligit ut eorum equitatem custodiat. **R**atio dicitur: sicut dicitur: *ma iustitie est operatio exterior: sicut ipsa vel res que per eam vitur: proportionatur alteri persone ad quam iustitiaz ordinamur: hoc aut dicitur esse suum unicuique: usque persone quod ei sicut proportionis equalitatem debet: et ideo proprius actus iustitie nihil aliud est quam reddere unicuique quod suum est.* **A**d primum ergo dicitur: quod iustitie cum sit virtus cardinalis quedam alie virtutes scilicet ad iunguntur sicut misericordia: liberalitas: et alie huiusmodi virtutes: ut infra patebit: et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam: siue ad pietatem: et liberaliter benefacere quod pertinet ad liberalitatem: per quedam reductionem attribuitur iustitie: sicut principali virtuti: et per hoc patet ratio ad 2°. **A**d 3° dicitur: sicut philosophus dicit in 5. ethi. *De superfluo in his que ad iustitiam pertinent licet lucrum extenso nomine vocatur: sicut et ideo quod minus est vocatur damnum.* et hoc ideo quod iustitia prius est exercitata: et ideo exercitetur in voluntariis commutationibus rebus: puta emptione et venditione in quibus proprie hec nomina dicuntur: et exinde derivantur hec nomina ad omnia circa que potest esse iustitia: et eadem ratio est de hoc quod est reddere unicuique quod suum est.

Ad duodecimum sic proceditur. **V**idetur quod iustitia non preeminet inter omnes virtutes morales. **A**d iustitiam. **n**. pertinet reddere alteri quod suum est: ad liberalitatem autem pertinet de proprio dare quod virtuosius est. **g**. liberalitas est maior virtus quam iustitia. **P**. Nihil ornatur nisi per aliquid digni: se sed magnanimitas est ornamento et iustitie et omnium virtutum: ut dicitur in 4. ethi. **g**. magnanimitas est nobilior quam iustitia. **P**. Virtus est circa difficile et bonum: ut dicitur in 2. ethico. **z**. sed fortitudo est magis circa difficulta quam iustitia. **i**. circa pericula mortis: ut dicitur in 3. ethico. **z**. fortitudo est nobilior iustitia. **S**ed contra est quod **T**ullius dicit in primo de officiis. **I**n iustitia virtutis splendor est maximus: ex qua boni viri nominantur. **R**atio dicitur: quod si loquamur de iustitia legali manifestum est quod ipsa est preclarior inter omnes virtutes morales in quantum bonum commune preeminet bono singulari unius persone. et sicut hoc philosophus in 5. ethico. dicit quod preclarissima virtutum videtur esse iustitia: et neque est hesperus neque lucifer ita admirabilis. **S**ed etiam si loquamur de iustitia particulari precellit inter alias virtutes morales duplici ratione: quarum prima potest sumi ex parte subiecti: quia scilicet est in nobiliori parte anime. **i**. in appetitu rationali scilicet in voluntate alius virtutibus moralibus existentibus in appetitu sensitivo: ad quem pertinent passionibus que sunt materia aliarum virtutum moralium. **S**ecunda ratio sumitur ex parte obiecti. **n**. alie virtutes laudantur solum sicut bonum ipsius virtuosius iustitia autem laudatur sicut quod virtuosius ad alium bene se habet: et sic iustitia quodammodo est bonum alterius: ut dicitur in 5. ethi. et propter hoc philosophus dicit in primo rhetorice. **N**ecessario est maximas virtutes esse eas que sunt aliis honestissime: siquidem est virtus potentia benefactiva. propter hoc et fortis et iustus maxime honorantur: quoniam fortitudo est utilis in bello. iustitia autem in bello et in pace. **A**d primum ergo dicitur: quod liberalitas: et si de suo det: tamen hoc facit in quantum in hoc considerat quod est proprie virtutis bonum. iustitia autem dat alteri quod suum est: quod si considerans bonum commune: et preterea iustitia observatur ad omnes. liberalitas autem ad omnes se extendere non potest. et iterum liberalitas que de suo dat supra iustitiam fundatur per quam conferuntur unicuique quod suum est. **A**d 2° dicitur: quod magnanimitas quoniam superuenit iustitie auget eius bonitatem: quod tamen sine iustitia nec virtutis rationem habet. **A**d 3° dicitur: quod fortitudo et si consistat circa difficultiora: non tamen est circa meliora: cum sit solum in bello utilis: iustitia autem et in pace et in bello: sicut dictum est.

De iniustitia.

Questio.

Deinde considerandum est de iniustitia. **E**t circa hoc queruntur quatuor. **p**. utrum iniustitia sit speciale vitium. **z**. utrum iniusta agere sit proprium iniusti. **z**. utrum aliquis possit iniustus pati non volens. **z**. utrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale.

Ad primum sic proceditur. **V**idetur quod iniustitia non sit vitium speciale. **D**. n. i. **J**oan. 3. **D**e peccatis iniquitas: sicut iniquitas videtur esse quod iniustitia: quod iustitia est equalitas quodammodo. **v**. iniustitia idem videtur esse quod inequalitas siue iniquitas. **g**. iniustitia non est speciale peccatum. **P**. Nullum speciale peccatum opponitur omnibus virtutibus: sicut iniustitia opponitur omnibus virtutibus. **n**. quantum ad adulterium opponitur castitati: quantum ad homicidium opponitur mansuetudini: et sic de aliis. **g**. iniustitia non est speciale peccatum. **P**. Iniustitia iustitie opponitur que in voluntate est: sed ideo peccatum est in voluntate ut **A**ug. dicit. **g**. iniustitia non est speciale peccatum. **S**ed 3° dicitur: quod iniustitia iustitie opponitur: sed iustitia est specialis virtus. **g**. iniustitia est speciale peccatum. **R**atio dicitur: quod iniustitia est duplex. **U**na quodammodo illegalis que opponitur legali iustitie: et hec quodammodo est speciale vitium in quantum respicit speciale obiectum. **s**. bonum commune quod communitur: sicut quantum ad intentiones est vitium generale: quod per contrarium boni communis potest haberi ad omnia peccata deduci: sicut et omnia vitia in quantum repugnant bono communi iniustitie habent rationem quasi ab iniustitia derivata sicut et supra de iustitia dictum est. **A**lio modo dicitur iniustitia sicut inequalitatem quodammodo ad alterum: puta sicut bonum vult habere plus de bonis: puta divitiis et honoribus: et minus de malis: puta laboribus et doloribus. et sic iniustitia habet materiam specialem: et est particulare vitium iustitie particulari oppositum. **A**d primum ergo dicitur: quod sic iustitia legalis dicitur per comparationem ad bonum commune humanum: ita iniustitia divina dicitur per comparationem ad bonum divinum cui repugnat ideo peccatum. et sicut hoc ideo peccatum dicitur esse iniquitas. **A**d secundum dicitur: quod iniustitia est particularis opponitur indirecte omnibus virtutibus in quantum exteriora est actus pertinet ad iustitiam et ad alias virtutes morales: sicut diversimode: sicut supra dicitur. **A**d tertium dicitur: quod voluntas sicut et ratio se extendit ad materiam totam moralem. **s**. ad passiones et operationes exteriores que sunt ad alterum: sed iustitia perficit voluntatem solum sicut se extendit ad operationes que sunt ad alteram: et sicut iniustitia.

Ad secundum sic proceditur. **V**idetur quod aliquis dicitur iniustus ex hoc quod facit iniustum. **D**abitur. **n**. specificantur per obiecta: ut ex supra dicitur patet: sicut proprium obiectum iustitie est iustum. et proprium obiectum iniustitie est iniustum. ergo et iniustus dicitur esse aliquis ex hoc quod facit iniustum. et iniustus ex hoc quod facit iniustum. **P**. Philosophus dicit in 5. ethi. *falsam esse opinionem quodammodo que estimat in parte bonis esse ut statim faciat iniustum: et quod iustus non possit minus facere iniustum quam iniustus: hoc autem non est nisi facere iniustum esse proprium iniusti. g* aliquis iudicandus est iniustus ex hoc quod facit iniustum. **P**. Eodem modo se habet omnis virtus ad proprium actum: et eadem ratio est de virtutibus oppositis: sicut quicquid facit aliquid intemperatum dicitur intemperatus. **g** quicquid facit aliquid iniustum dicitur iniustus. **S**ed est quod philosophus dicit in 5. ethi. *quod aliquis facit iniustum et iniustus non est.* **R**atio dicitur: quod sicut obiectum iustitie est aliquid equaliter in rebus exterioribus: ita et obiectum iniustitie est aliquid inequaliter. puta sicut alicui attribuitur plus vel minus quam sibi operatur. ad hoc autem obiectum operatur habet iniustitie mediante proprio actu que vocatur iniustificatio. potest contingere quod facit iniustum non est iniustus dupliciter. **U**no modo per defectum operationis ipsius operationis ad proprium obiectum: quod recipit speciem et nomen a se oblo: non autem ab oblo per accidens: in his autem que sunt per se finem per se dicitur aliquid quod est intentum: per accidens autem quod est propter intentiones. et ideo si aliquis faciat aliquid quod est iniustum non intendens iniustum facere: puta cum hoc faciat per ignorantiam non estimans se iniustum facere: tunc non facit iniustum.

stium p se r formalr loquedo: s3 solu p accis r q si maliter facies id qd e iniustu. vii r talis opatio no denoiat iniustificatio. Alio pot rrigere pp defectu opatiõis ipsi opatio nis ad bitu. pot. n. iniustificatio pcedere qnq; qd ex aliq passione puta ire vel cupiscetie. qnq; aut ex electioe: qn .s. ipsa iniustificatio p se placet. r tuc pprie pcedit ab bitu: qz vnicuiq; hnti aliqne bitu e fm se acceptu qd uenit illi bitui facere. g iniustu ex itentione r electioe e ppriu iniusti fm q iniustus dr q bz iniusticie bitu. s3 facere iniustum pter itentione vel ex passione pot aliq; absq; bitu iniusticie. ¶ Ad pmu ergo ddm: q obm p se r formalr acceptus specificat bituz; no aut put accipit maliter r per accis. ¶ Ad 2m dds: q no e facile cuiq; facere iniustu ex electioe qsi aliqd p se placet r no pp aliud: s3 hoc ppriu e hntis habituz; vt ibide pbs dicit. ¶ Ad 3m ddm: q obm tepantie no e aliqd exterius constitutu sic obz iniusticie: s3 obm tempantie accipit. i. tempatu accipit solu in compatione ad ipsuz; hoiem. r id qd e p accis r pter itentiones no pot dici temperatu nec maliter nec formalr. r s3 necq; itempatu: r qz tuz; ad hoc est dissimile iniusticia r in alyz; virtutibus moralibus: sed quantu ad compationez; opationis ad habituz; in omnib; similiter se habet.

Ad tertium sic pceditur. Videtur q aliq; possit pati iniustu volens. Iniustu. n. e ineq; le: vt dcm e. sed aliq; ledendo seipm recedit ab eq; litate sic cur r lededo aliu. g aliq; pot sibi ipsi facere iniustu sic r al teri: s3 qcuq; facit iniustu volens facit. g aliq; volens pot pa ti iniustu maxie a seipso. ¶ Nullus fm lege ciuile puni nit nisi pp hoc q facit aliq; iniusticia: sed illi q iterimut se ipsos puniunt s3 lege ciuitatu in hoc q puabant antiqtus honore sepulture: vt p3 p phm in .s. etbi. g aliq; pot facere sibi ipsi iniustu. r ita rtingit q aliq; iniustu patiat volens. ¶ Nullus facit iniustu nisi alicui patenti iniustu: s3 cotingit q; aliquis faciat iniustum alicui hoc volenti: puta si vedat re carius q; valeat. g contingit aliqne volentes ali quid iniustum pati. ¶ Sed e est q iniustu pati opposituz; ei qd est iniustuz; facere. sed nullus facit iniustu nisi volens ergo p oppositu nullus patit iniustu nisi volens. ¶ Rñ. di cedu q actio de sui rone pcedit ab agere. passio at s3 p3 rone e ab alio. vii n pt ee ide s3 ide ager r paties: vt dr i. 3. r .s. phicoz. pncipiu aut ppriu agendi in hoibus est volun tas. r id illud pprie r p se ho facit qd volens facit. r cõtra rio illud pprie ho patit qd pter voluntate suam patitur: qz in qstu est volens pncipium e ex seipso. r ideo inquantu hmoi magis e ager q paties. ddm e g q in iustu p se r for malr loquedo nlls pot facere nisi volens: nec pati nisi no lens: p accis aut r qsi maliter loqndo pot aliq; id qd e de se iniustu vel facere nolens: sic cu qz pter itentioez; opatur vel pati volens. sic cu aliq; plus alteri dat sua voluntate q; debeat. ¶ Ad pmum g ddm q cu aliq; sua voluntate dat alicui id qd ei no dz; no fac nec iniusticia nec icqlitate. ho .n. p sua voluntate possidet res. r ita no est pter pportione si aliqd ei subtrahat: s3 fm ppria voluntate: vel a seipso vl ab alio. ¶ Ad 2m ddm q aliq; psona singularis pot duplr r siderari. Uno fm se. r sic si sibi aliqd nocumentu infer rat pot qde bfe rone alteri peti: puta itemperatie vl im prudetie: no tñ rone iniusticie: qz sicut iusticia semp est ad alteru ita r iniusticia. Alio pot r siderari aliq; ho in qstu est aliqd ciuitatis. .s. ps: vel in qstu e aliqd dei. s. creatura et imago. r sic q seipm occidit iniuria qdes facit no sibi: s3 ci uitati r deo. r id puni ta fm lege diuina q fm lege huma na: sic de fornicatioe aplos di. Sigs tepluz; dei violauerit disperdet ipm ds. ¶ Ad 3m ddm q passio e effectus actiois exterioris. in hoc aut q est facere r pati iniustu: id qd ma liter e attedif fm id qd exteri agi put in se r siderat: vt dcm est. id aut qd e ibi formale r p se attedif fm voluntate

tem ageris r patietis: vt ex dcm p3: ddm e g q aliqne face re iniustu r aliu pati iniustu maliter loquedo semp se xco mitant: sed si formalr loqmur facere aliq; pot iustu inte dens iniustu facere: rñ ali no patiet iniustuz; qz volens patiet. r e conuerso pot aliq; pati iniustu si nolens id qd e iniustu patiat: r tñ ille q hoc facit ignorans no faciet iniustu formaliter sed materialr tantum.

Ad quartum sic pceditur. Videt q no qcuq; facit iniustu peccet mortallr. pec catu. n. veniale mortali opponit: s3 qnq; veniale petm e q aliq; facit iniustu. dic. n. pbs in .s. etbi. de iniusta agerib; loquies. Quicq; no solu ignorates: s3 r pp ignoratia pec cant venialia sut. g no qcuq; facit iniustu mortallr peccat. ¶ Qui in aliquo paruo iusticia facit pax a medio de clinat. s3 hoc videt ee tolerabile r iter minima maloz; co putandu: vt p3 p phm in .z. etbi. no g qcuq; facit iniustum peccat mortallr. ¶ Charitas e mf oiz; vruu ex cuius rietate aliquod petm dr mortale. s3 no oia peta opposita alyz; vtutibus sut mortalia. g et neq; facere iustu semp e petm mortale. ¶ Sed e. Quicq; est s3 lege dei e peccatus mortale. s3 qcuq; facit iniustu fac s3 pceptu legis dei: qz vl reducif ad furtu vel ad adulteriu vel ad homiciduz; vel ad aliqd hmoi: vt ex sequentib; patebit. g qcuq; facit iniu stum peccat mortallr. ¶ Rñ. ddm q sic supra dcm e euz; de dña peroz; ageret petm mortale e qd rriatur charitati per qua e aie vita. oẽ aut nocumetu alteri illatu ex se char itati repugnat q mouet ad voledu bonu alteri. r id cum iniusticia semp r s3tat in nocumeto alteri: manifestu e q; facere iniustu ex gne suo e petm mortale. ¶ Ad p dds q illud vbu phi itelligit de ignoratia facti qua ipse vocat ignoratia pncipaliu circustanz; q meret venia no autẽ de ignoratia iuris q no excusat. q aut ignoras facit iniustu no facit iniustu nisi p accis: vt supra dcm e. ¶ Ad 2m dds q ille in puis fac iniusticia deficit a pfecta rone ei qd est iniustu facere in qstu pot reputari no ee oio s3 voluntate ei q hoc patit: puta si auferat aliq; alicui vnu pomu vel ali qd tale de quo pbabile e q ille ide no ledat nec ei displic ceat. ¶ Ad 3m dds q peta q sut s3 alias vtutes no semp sut in nocumetu alteri: sed ipoztat inordinatione qda circa passiones humanas. vii no est similis ratio.

De iudicio. Questio. LX.

Inde considerandũ e de iudicio Et circa hoc qruni sex. ¶ primo vtz iudicium sit actus iusticie. 2º vtz sit licitu iudicare. 3º vtz per suspitioes sit iudicandum. 4º vtz du bia sint in melioze prez iuterpranda. 5º vtz iudiciu semp sit fm leges scriptas pferendu. 6º vtz iudiciu per vsurpatione puertatur.

Ad primum sic pcedit. Videt q iudiciu no sit actus iusticie. Dicit. n. pbs in p etbi. q vnusq; bz iudicat q cognoscit. r sic iudiciu ad viz cog noscitiua ptinere vt. viz aut cognoscitiua p prudetia pfi cit. g iudiciu magis ptinet ad prudetia q ad iusticia q est in voluntate: vt dcm est. ¶ Apls dic. i. ad Cor. z. Spua lis iudicat oia. s3 ho maxie efficit spual p vtute charitatis q diffundit i cordib; nris p spum sanctu q dat e nobis: vt dr Ro. 5. g iudiciu magis ptinet ad charitatem q ad iusti tia. ¶ Ad vnaqua; vtute ptinet rectu iudicium circa ppria mam: qz vtuosus in singul est regula r mētura scõz p3m in li. etbi. no g iudiciu magis ptinet ad iusticia q ad alias vtutes morales. ¶ Judiciuz; vt ad solos iudices ptinere. actus aut iusticie iuenit in oib; iustis. euz; g no soli iudices sint iusti: vt q iudiciu no sit actus pprius iusticie. ¶ Sed e est qd in ps. dr. Quoad usq; iusticia puertat in iudiciu. ¶ Rñ. ddm: q iudiciu pprie noiat actum iudicia

in q̄tu iudex ē. iudex aut̄ d̄r q̄si ius dicēs. ius aut̄ d̄r obz iu
 stitice. vt supra hitum ē. r̄ iō iudiciū ipoztat f̄z pmā nois im
 positionē diffinitionē vel determinationē iusti vel iuris. q̄
 aut̄ aliqs b̄i diffiniat aliqd in opibus virtuosis. pprie p̄ce
 dit ex habitu virtutis. sic castus recte determinat ea q̄ per
 tinēt ad castitatē. r̄ iō iudiciū qd̄ ipoztat rectā determina
 tionē eius qd̄ est iustū pprie p̄tinet ad iustitiā. p̄pter quod
 p̄hs in. s. ethicoz dicit q̄ hoies ad iudicē cōfugiunt sic ad
 q̄dā iustitiā aiata. ¶ Ad p̄m̄ q̄ d̄z. q̄ nomē iudiciū qd̄ fm̄
 pmā ipositionē significat rectā determinationē iustoz. am
 pliatū ē ad significādū rectā determinationē in q̄buscunq̄
 rebus tā in speculatiuis q̄ in practicis. i. oibus t̄i ad rectū
 iudiciū duo regunt. quoz vnū ē ipsa virtus. p̄fcrēs iudi
 ciū. r̄ sic iudiciū est act̄ rōnis. dicere. n. vel diffinire aliqd
 rōnis est. aliud aut̄ ē dispō indicātis ex q̄ h̄z idoneitatē ad
 recte iudicādū. r̄ sic i. h̄z q̄ fortitudinē p̄tinet ex fortitu
 dine. sic q̄ iudiciū ē gde act̄ iustitie sic inclinātis ad recte iu
 dicādū. prudētie at̄ sic iudiciū p̄fcrētis. vnde r̄ synesis ad
 prudētiā p̄tinet d̄r b̄i iudicatiua. vt supra habitū ē. ¶ Ad
 2m̄ d̄z. q̄ h̄z spūalis ex hitu charitatis h̄z inclinātōz ad re
 cte iudicādū de oib̄ f̄z regulas dinas ex q̄b̄ iudiciū p̄ do
 nū sapie p̄nūciat. sic iust̄ p̄ vtutē prudētie p̄nūciat iudi
 ciū ex regulis iuris. ¶ Ad 3m̄ d̄z. q̄ alie vtutes ordinant
 hoies in seipo. s̄z iustitia ordiat hoies ad aliū. vt ex d̄cis p̄z.
 h̄z aut̄ ē d̄ns eoz q̄ ad ip̄z p̄tinet. nō at̄ ē d̄ns eoz. q̄ ad ali
 um p̄tinet. r̄ iō in his q̄ sunt f̄z alias vtutes non regit̄ nisi
 iudiciū vtuos. extēlo t̄i noie iudiciū. vt d̄c̄m̄ ē. s̄z in his q̄ p̄
 tinēt ad iustitiā regit̄ vlt̄erī iudiciū alicui supioris qui
 vtutiq̄ valeat arguere r̄ ponere manū suā in ambob̄. r̄ p̄
 p̄ter hoc iudiciū sp̄ali p̄tinet ad iustitiā q̄ ad aliquā aliaz
 vtutē. ¶ Ad 4m̄ d̄z. q̄ iustitia in p̄ncipe gde ē sic virt̄ ar
 chitectonica q̄si ipans r̄ p̄cipiēs qd̄ iustū ē. in subditis aut̄
 ē tanq̄ virtus executiua r̄ ministras. r̄ iō iudiciū qd̄ ipoz
 tat diffinitionē iusti p̄tinet ad iustitiā fm̄ q̄ est p̄ncipa
 liori modo in presidente.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videtur q̄ nō sit
 licitū iudicare. Nō. n. i. s̄z i. ḡt̄ur
 pena nisi p̄ illicito. sed iudicantibus iminet pena quā non
 iudicantes efficiūt. fm̄ illud Mat̄h. 7. Nolite iudicare
 ne iudicemini. ḡ iudicare ē illicitū. ¶ R̄. Ro. 14. d̄r. Tu ḡ
 es q̄ iudicas alienū seruū. suo d̄no stat aut cadit. dominus
 autem oīum deus est. ḡ nulli hoī l̄z iudicare. ¶ R̄. Null̄
 h̄z ē sine pctō. fm̄ illud. i. Ioan. primo. Si dixerimus quia
 pctm̄ nō h̄em̄ nos ipsos seducim̄. s̄z peccati nō l̄z iudica
 re. f̄z illud Ro. 2. Inexcusabiles o h̄o ois q̄ iudicas. i. quo
 n. al̄tey iudicas teipm̄ d̄enas. eadē. n. agis q̄ iudicas. er
 go nulli est licitum iudicare. ¶ Sed h̄ est qd̄ d̄r Deut̄. 16.
 Iudices r̄ maḡos cōstitues in oib̄ portis tuis. vt iudicēt
 pplm̄ iusto iudicio. ¶ R̄. d̄z. q̄ iudiciū intātū ē licitū
 in q̄tū ē iustitie act̄. sic at̄ ex p̄dictis p̄z. Ad hoc q̄ iudiciū
 sit act̄ iustitie tria regunt. p̄ qd̄ vt p̄cedat ex inclinatio
 ne iustitie. 2o q̄ p̄cedat ex auctoritate p̄sidentis. 3o q̄ p̄
 ferat sc̄dm̄ rectā rōnē prudētie. qd̄cūq̄ aut̄ hoz defuerit
 iudiciū erit viciosum r̄ illicitū. Uno qd̄ mō q̄n̄ est h̄ re
 ctitudinē iustitie. r̄ sic d̄r iudiciū p̄uersū vel iniustū. Alio
 q̄n̄ h̄z iudicat in his in q̄b̄ nō h̄z auctoritatē. r̄ sic d̄r iu
 diciū v̄surpatū. 3o mō q̄n̄ deest certitudo rōnis. puta cuz
 aliqs de his iudicat q̄ sunt dubia vel occulta pp̄ aliqs le
 ues cōiecturas. r̄ sic d̄r iudiciū suspiciosū vel temerariū.
 ¶ Ad p̄mū ergo d̄m̄ q̄ d̄ns ibi p̄hibet iudiciū temera
 riū qd̄ ē de itentōe cordis vel de alyz incertis. vt Aug. d̄c̄
 in lib. de fm̄ōe d̄ni in mōte. vel p̄hibz ibi iudiciū de reb̄
 diuinis de q̄b̄ cū sint supra nos nō debem̄ iudicare. sed
 simplr̄ ea credere. vt Hilarius d̄c̄ sup̄ Mat̄. vel p̄hibz iu
 diciū qd̄ nō sit ex beniuolētia. s̄z ex animi amaritudine. vt

Chry. d̄c̄. ¶ Ad 2m̄ d̄m̄ q̄ iudex cōstituit vt miser dei.
 v̄n̄ d̄r Deut̄ p̄. O iustū ē iudicare. r̄ postea subdit. qz dei ē
 iudiciū. ¶ Ad 3m̄ d̄m̄ q̄ illi q̄ sunt i grauib̄ pctis nō d̄bet
 iudicare eos q̄ sūt in eisdē pctis vel minorib̄. vt Chry. d̄c̄
 sup̄ illud Mat̄. 7. Nolite iudicare. r̄ p̄cipue hoc ē itelligē
 dum q̄n̄ illa pctā sūt publica. qz ex hoc ḡnat̄ sc̄dalu in cor
 dibus alioz. si aut̄ nō sūt publica. s̄z occulta. r̄ necessitas iu
 dicandi imineat pp̄ officii. p̄t̄ cuz h̄uilitate r̄ timore vel
 arguere vel iudicare. v̄n̄ Aug. d̄c̄ in li. de fm̄ōe d̄ni in mō
 te. Si inuenim̄ vos in eodē vicio eē p̄gemiscam̄. r̄ ad pa
 riter conādū iuitem̄. nec t̄n̄ pp̄ hoc h̄o sic seip̄z d̄enat vt
 nouū d̄enatōis meritū sibi acgrat. s̄z qz d̄enās aliū ostē
 dat se s̄lr̄ cōdēnabilem̄ eē p̄pter idē pctm̄ vel simile.

Ad tertium sic procedit. Videt̄ q̄ iudiciū ex su
 spitōe p̄cedēs nō sit illicitū. Suspi
 tio. n. v̄r eē opio icerta de aliquo malo. v̄n̄ r̄ p̄hs in. 6. et̄bi.
 ponit q̄ suspitio se h̄z r̄ ad v̄z r̄ ad falsū. s̄z de singulari
 bus p̄tingētib̄ nō p̄t̄ h̄ri opio nisi incertaxū ḡ iudiciū hu
 manū sit circa h̄uanos actus q̄ sūt in singularib̄ r̄ p̄tingē
 tib̄. v̄r q̄ nullū iudiciū eēt licitū si ex suspitōe iudicare nō
 liceret. ¶ R̄. Per iudiciū illicitū fit aliq̄ iniuria p̄rio. sed
 suspitio mala in sola opione hois p̄sistit. r̄ sic nō v̄r ad iniu
 riam alteri p̄tinere. ḡ suspitōis iudiciū nō ē illicitū. ¶ R̄.
 Si sit illicitū ois q̄ ad iniustitiā reducat. qz iudiciū ē act̄ iu
 stitie. vt d̄c̄m̄ ē. sed iniustitia ex suo ḡnē semp̄ ē pctm̄ mor
 tale. vt supra habitū ē. ḡ suspitōis iudiciū eēt semp̄ pctm̄
 mortale si eēt illicitū. s̄z hoc ē falsum. qz suspitōes vitare
 nō possum̄. vt d̄c̄ glo. Aug. sup̄ illud. i. ad Cor. 4. Nolite
 an̄ t̄ps iudicare. ḡ iudiciū suspitiosum nō v̄r eē illicitum.
 ¶ Sed h̄ est qd̄ Chry. super illud Mat̄. 7. Nolite iudica
 re r̄c̄. d̄c̄. D̄ns hoc m̄adato n̄ p̄hibz xp̄ianos ex beniuolē
 tia alios corripere. s̄z ne p̄ iactantia iustitie sue xp̄iani xp̄ia
 nos despiciāt r̄ solis plerūq̄ suspitōib̄ odiētēs ceteros et
 cōdēnātes. ¶ R̄. d̄m̄ q̄ sic Tullī d̄c̄ suspitio impoz
 tat opionē mali q̄n̄ ex leuib̄ indicys p̄cedit r̄ cōtingit. ex
 trib̄. Uno qd̄ mō ex hoc q̄ aliqs ex seip̄o malus ē. r̄ ex
 hoc ip̄o q̄n̄ cōsci sue malitie facilt̄ de alyz malū opinat.
 fm̄ illud Eccl̄astes. 10. In via stult̄ ambulans cū ipse sit
 inspiēs oēs stultos estimat. Alio p̄uenit ex hoc q̄ aliqs
 male efficiē ad al̄tey. cū. n. aliqs cōtēnit vel odit aliquem
 aut irascit̄ vel inidet ei ex leuib̄ signis opinatur mala de
 ip̄o. qz vnusq̄sq̄ facilt̄ credit qd̄ appetit. Tertio p̄uenit
 ex longa experientia. v̄n̄ p̄hs d̄c̄ in. 2. rhetorice q̄ senes sūt
 maxie suspitiosi. qz multoties experti sūt alioz defectus.
 p̄me aut̄ dne suspitōis cāe manifeste p̄tinet ad p̄uersitatē
 affectus. Tertia v̄o cā d̄minuit rōnē suspitōis in q̄tūm
 experientia ad certitudinē p̄ficiē q̄ ē h̄ rōnē suspitōis. r̄ iō
 suspitio viciū qd̄dā ipoztat. r̄ q̄to magis procedit suspitio
 tanto magis ē viciosum. Est aut̄ triplex grad̄ suspitionis.
 -prim̄ qd̄ grad̄ ē vt h̄o ex leuib̄ indicys de bonitate
 alicuius dubitare icipiat. r̄ hoc ē veniale r̄ leue pctm̄. p̄t̄
 net. n. ad t̄tationē humanā sine q̄ vita ista nō ducitur. vt
 habet̄ in glo. sup̄ illō p̄ ad Cor. 4. Nolite an̄ t̄ps iudicare.
 Sed̄s grad̄ ē cū aliqs p̄ certo malitiā alteri estimat ex
 leuib̄ indicys. r̄ hoc si sit de aliquo graui ē pctm̄ mortale
 i q̄tū nō ē sine p̄ceptu p̄rimi. v̄n̄ glo. Ibidē subdit. Et si ḡ
 suspitōes vitare nō possumus. qz hoies sum̄. iudicia t̄n̄. i.
 diffinitiuas firmasq̄ snias p̄tinere debem̄. Tertī grad̄
 ē cū aliqs iudex ex suspitōe p̄cedit ad aliq̄ cōdēnādū.
 r̄ hoc directe ad iniustitiā p̄tinet. v̄n̄ ē pctm̄ mortale.
 ¶ Ad p̄mū ergo d̄m̄ q̄ in humanis actib̄ inuenit aliq̄
 certitudo. nō qd̄m̄ sicut in demonstratiuis. sed fm̄ q̄ ue
 nit tali m̄ae. puta cum aliqd̄ per idoneos testes p̄batur.
 ¶ Ad sc̄dm̄ d̄m̄ q̄ ex hoc ip̄o q̄ aliqs malā opionez h̄z
 de alio sine cā sufficiēti idebite p̄tēnit ip̄m. r̄ iō iniuriat ei.
 ¶ Ad tertiu d̄z q̄ qz iustitia r̄ iniustitia ē circa exteriora

operationes: vt dictus ē: tūc iudiciū suspitiosus directe ad iniustitiā p̄tinet q̄i ad actū exteriorē p̄cedit. tūc est peccatū mortale: vt dicitur. iudiciū aut̄ interiorē p̄tinet ad iniustitiā s̄m q̄ p̄paratur ad exteriorē iudiciū vt actus interior ad exteriorē: sicut concupiscentia ad fornicationes: et ira ad homicidium.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt q̄ dubia non sint in meliore p̄te interpretanda. Iudiciū. n. magis debet eē de eo qd̄ vt in pluribus accidit s̄ in plurib⁹ accidit q̄ alig male agant: q̄ stultoꝝ ē nūm⁹ p̄ ifinit⁹: vt d̄r Eccles. i. p̄oni. n. sūt sensus hoīs ad malū ab adolefcentia sua: vt d̄r Hen. 8. ḡ dubia magis debent interpretari in malū q̄ in bonū. ¶ Aug. dicit q̄ ille pie et iuste viuit q̄ rez̄ iteger ē estimator in neutra p̄te declinat: sed ille q̄ interpretat̄ in melius quod dubiū est declinat i alterā p̄te. ḡ hoc nō ē faciendū. ¶ P̄. Dō d̄ diligere p̄mū sic seipm̄ s̄ circa seipm̄ hō d̄ dubia interpretari i peiore p̄te: s̄m illud Job. 9. Verebar oīa opa mea. ḡ videt q̄ ea q̄ sunt dubia circa p̄imos sint in peiore p̄te interpretanda. ¶ S̄ d̄ qd̄ Ro. 14. sup̄ illud: q̄ non māducatur manducātem non iudicet: dicit Glo. Dubia i meliore p̄te sunt interpretanda. ¶ R̄n̄. dōm q̄ sic dicit̄ ē: ex hoc ipso q̄ alig h̄z malā opionē de alio absq̄ insufficienti cā iniuriat̄ ei et p̄tēnit̄ ipsum. nullus aut̄ d̄z alii p̄tēnere vel nocementū qd̄cūq̄ iferre absq̄ cā cogente. et ideo vbi non apparēt manifesta iudicia de malo alicui⁹ debent eū vt bonū h̄re: in meliore p̄te interpretādo qd̄ dubiū ē. ¶ Ad p̄m̄ ḡ d̄ d̄z: q̄ p̄t̄ otigere q̄ ille q̄ in meliore p̄te interpretat̄ frequēt̄ fallit. s̄ melius ē q̄ alig frequēt̄ fallat h̄is bonā opione de aliquo malo hoīe q̄ q̄ rari⁹ fallat h̄is malā opionē de aliquo bono: q̄ ex hoc fit iniuria alicui: nō aut̄ ex p̄mo. ¶ Ad 2^m dōm: q̄ aliud ē iudicare de rebus et aliud de hoīb⁹. in iudicio. n. in quo de reb⁹ iudicamus non attendit̄ bonū vel malum ex parte ipsius rei de q̄ iudicamus: cui nihil nocet q̄litter cūq̄ iudicemus de ipsa: s̄ attendit̄ ibi solū bonū iudicantis si vere iudicet: vel malū si falso: q̄ vez̄ ē bonū in tellect⁹ falsū aut̄ ē malū ipsi⁹: vt d̄r i. 6. ethi. et iō vnūq̄sq̄ d̄z niti ad hoc q̄ de reb⁹ iudicet s̄z q̄ sunt: s̄ i iudicio quo iudicam⁹ de hoīb⁹ p̄cipue attendit̄ bonū et malū: et ex p̄te eius de quo iudicatur qui in hoc ipso honorabilis habetur q̄ bonis iudicatur. et contemptibilis si iudicetur malus. et ideo ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio q̄ hominem iudicemus bonum nisi manifesta ratio in contrarium appareat. ipsi aut̄ hoī iudicanti falsū iudicium quod bñ iudicat de alio nō p̄tinet ad malum itellect⁹ ipsi⁹ sicut nec ad eius p̄fectionē p̄tinet s̄m se cognoscere veritatem singulariū cōtingentiū: sed magis p̄tinet ad bonū affectū. ¶ Ad 3^m dōm q̄ interpretari aliqd̄ in deteriorē vel meliorem p̄te p̄tingit dupl̄r. Vno p̄ quādā sup̄pōnē. et sic cū debent⁹ aliqb⁹ malis adhibere remediū siue nostris siue alienis: expedit ad hoc vt securi⁹ remediū opponat̄ q̄ supponat̄ id qd̄ ē deterius: q̄ remediū qd̄ ē efficac⁹ p̄ mai⁹ malum: multo magis est efficac⁹ p̄ minus malum. Alio interpretamur aliqd̄ in bonum vel malū diffiniēdo siue determinando: et sic in rerum iudicio d̄z aliquis niti ad hoc vt interpretet̄ vnūq̄sq̄ scdm̄ q̄ est. in iudicio aut̄ personaz̄ vt interpretet̄ in melius. sicut dictum est.

Ad quintum sic p̄cedit. Videt q̄ nō sit semper s̄m leges scriptas iudicādū. Semper. n. vitādū est iniustū iudiciū. s̄z q̄nq̄ leges scripte cōtinent iniustitiā: s̄m illud 3^a. io. Ve q̄ cōdūt leges iniq̄s: et scribētes iniustitiā scripserūt. ḡ nō semp̄ ē s̄z leges scriptas iudicādū. ¶ P̄. Iudiciū ops̄ eē de singularib⁹ euētib⁹. sed nulla lex scripta p̄t̄ oēs singulares euētus cōp̄rehēdere: vt p̄ p̄phm̄ in. 5. ethi. ḡ vt q̄ nō semp̄ sit s̄m leges iudicādū. ¶ P̄. Lex ad hoc scribit̄ vt inīa legislatoris manife-

ret. s̄z q̄nq̄ p̄tingit q̄ si ipse legislator p̄is eē: aliter iudicaret. ḡ nō est semp̄ s̄m leges scriptas iudicādū. ¶ Sed d̄ ē qd̄ Aug. dicit in lib. de v̄a religioe. In istis tēporalibus legibus quāq̄ de his hoīs iudicet̄ cū eas instituerint cū tamē fuerint institute et firmate: nō licebit iudicib⁹ de eis iudicare: sed s̄m ipsas. ¶ R̄n̄. dōm q̄ sic dicit̄ est: iudiciū nihil aliud est q̄ qdā diffō vel determinatio ei⁹ qd̄ iustū est. fit aut̄ aliqd̄ iustum dupl̄r. Vno mō ex ipsa nā rez̄ qd̄ ius nāle. Alio mō ex quodā cōdicto iter hoīs: qd̄ d̄r ius positiuū: vt supra habitū est. leges aut̄ scribuntur ad v̄trūq̄ iuris declarationē alr̄ tñ et aliter. nā legis scriptura ius q̄ dem nāle p̄tinet: sed nō instituit. nō h̄z. n. robur ex lege: s̄ ex nā: ius aut̄ positiuū scripturā legis et p̄tiet et instituit oās ei auctoritatis robur. et iō necesse ē q̄ iudiciū fiat s̄m legis scripturā: aliqd̄ iudiciū deficeret vel a iusto nāle vel a iusto positiuo. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ lex scripta: sic nō dat robur iuri nāle: ita nec p̄t̄ ei⁹ robur minuere vel auferre: q̄ nec volūtas hoīs p̄t̄ imutare nām. et iō si scriptura legis p̄tinet aliqd̄ ius nāle iniusta ē: nec h̄z vim obligādi. ibi. n. ius positiuū locū h̄z vbi q̄tū ad ius nāle nihil differt v̄trū sic vel alr̄ fiat: sic supra habitū ē. et iō nec tales scripturae leges dicunt̄: s̄z pot̄ legis corrupcōes: vt supra dicit̄ est. et iō s̄m eas nō est iudicādū. ¶ Ad 2^m dōm q̄ sic leges ini que s̄m se h̄riant iuri nāle vel semp̄ vel vt in pl̄ibus: ita et leges q̄ sunt recte posite in aliqb⁹ casibus deficiūt: in qb⁹ si firmant̄ eēt̄ ius nāle: et iō in talibus nō ē s̄m iustas leges iudicādū. s̄z recurrēdū ad eq̄tatē quā itēdit legislator. vñ iuris p̄t̄ dicit̄. Nulla rō iuris aut̄ equitatis benignitas patit̄: vt q̄ salubriter p̄ vilitate hominum itroductant̄ ea non duriorē interpretatiōe p̄ ipsoꝝ modū p̄ducam⁹ ad veritatem: et in talib⁹ et legislator alr̄ iudicaret. et si fiderat̄ set lege determinasset. et per hoc p̄ r̄iō ad tertium.

Ad sextum sic p̄cedit. Vt q̄ iudiciū p̄ vsurpationē nō sit reddat̄ p̄uersū. Iustitia. n. ē rectitudo qdā i agēdis: s̄z nihil d̄perit vitati a quocūq̄ dicit̄: s̄ a quocūq̄ ē accipiēda. ḡ et nihil d̄perit iustitie a quocūq̄ iustum determinet̄ qd̄ p̄tinet ad rōnē iudicij. ¶ P̄. p̄tā punire ad iudiciū p̄tinet. s̄z aliq̄ laudabilr̄ legunt̄ p̄tā punisse q̄tū auctoritate nō habebat̄ sup̄ illos quos puniebāt: sicut moyses occidēdo egyptiū: vt habet̄ Exo. 2. et p̄bi nees filius Eleazari zambū filiū Salumi: vt legit̄ Numeri. 25. Et reputatū ē ei ad iustitiā: vt d̄r i ps. ḡ vsurpatio iudicij nō p̄tinet ad iustitiā. ¶ P̄. potestas sp̄ualis distinguitur a tēporali: sed q̄nq̄ plati h̄ntes sp̄uale p̄tē intromittunt se de his q̄ p̄tinet ad secularē p̄tē. ḡ vsurpatus iudiciū nō ē illicitū. ¶ P̄. Sicut ad recte iudicādū requiritur auctoritas: ita et iustitia iudicantis et scia: vt ex supra dicit̄ ps. s̄z nō d̄r iudiciū eē iniustū si aliq̄s iudicet nō h̄is habitū iustitie v̄l nō h̄is sciaz̄ iuris. ḡ et neq̄s iudiciū vsurpatum qd̄ fit p̄ defectū auctoritatis semp̄ erit iniustum. ¶ Sed d̄ ē qd̄ d̄r Ro. 14. Tu qs̄ es q̄ iudicas alienū seruum. ¶ R̄n̄. dōm q̄ cū iudiciū sit ferendū s̄m leges scriptas: vt dicit̄ ē ille q̄ iudiciū fert legis dicit̄ quodā mō interpretat̄ applicādo ipm̄ ad p̄ticulare negociū: cū aut̄ eiusdē auctoritatis sit legē interpretari et legē cōdere: sic lex condī nō p̄t̄ nisi publica auctoritate: ita nec iudiciū ferri p̄t̄ nisi publica auctoritate: q̄ qd̄z se extēdit ad eos qui cōitati subdunt̄. et ideo sicut iniustū esset vt aliq̄s cōstrigeret alii ad legem seruandam q̄ nō esset publica auctoritate sancta: ita et iniustū est si aliq̄s cōpellat aliquem ferre iudiciū qd̄ publica auctoritate nō fert̄. ¶ Ad p̄mū ergo d̄z cendum q̄ p̄nunciatio veritatis nō imortat cōpulsionem ad hoc q̄ suscipiat̄: sed libez̄ est vnūcuiq̄ eas recipere vel nō recipere put̄ vult: sed iudiciū imortat quādā impulsione. et ideo iniustū est q̄ aliq̄s iudicet̄ ab eo q̄ publicam auctoritatem nō h̄z. ¶ Ad 2^m dōm q̄ moyses videt̄ egypt̄

ptium occidisse q̄si ex inspiratione diuina auctoritate adeptus
 ut videtur p hoc qd dicitur Actuum. 7. q̄ p̄cussio egyptio estima-
 bat Moyses itelligere fratres suos: qm̄ dñs manu ipsi
 daret salutē isrl. Uel p̄t dici qd Moyses occidit egyptios
 defendendo eū q̄ iniuriā patiebatur cū moderamine iculpa-
 te tutele. vñ Amb. dicit in li. de offi. q̄ nō repellit iniuriā
 a socio cū p̄t: taz ē in vitio q̄ ille q̄ facit: r̄ iducit exēplum
 Moysi. Uel p̄t dici sic dicit Aug. in q̄onib⁹ Exo. q̄ sicut
 terra añ vtilia semina herbaz inutillū fertilitate laudat:
 sic illud Moysi sc̄m vitiosum qdem fuit s̄z magne fertili-
 tatis signū gerebat: inq̄tū. f. erat signū virtutis eius q̄ po-
 pulū liberaturus erat. De p̄bices aut dōm ē q̄ ex inspira-
 tōe diuina zelo dei motus hoc fecit. vel qz licet nodū esset
 sum⁹ sacerdos: erat tñ filius sumi sacerdotis r̄ ad euz hoc
 iudiciū p̄tinebat sic r̄ ad alios iudices qbus hoc erat p̄ce-
 ptū. Ad 3^m dōs q̄ p̄tas secularis subdit spūali sic corp⁹
 aīe. r̄ iō non est vsurpatū iudiciū si spūalis p̄lat⁹ se itromit-
 tat de tp̄alibus q̄tū ad ea in qbus subditur ei secularis po-
 testas vel q̄ ei a seculari p̄tate relinquunt. Ad 4^m dōs:
 q̄ habitus sc̄ie r̄ iustitie sunt p̄fectiōes singularis p̄sone. r̄
 iō p̄ eoz defectū nō d̄r vsurpatū iudiciū sic p̄ defectū pu-
 blice auctoritatis ex q̄ iudiciū vim coactiuā habet.

De partibus iustitie. 26 LXXI.

Deinde considerandū est de parti-
 bus iustitie. Et p̄ de parti-
 bus subiectiuis q̄ sunt sp̄s iustitie. f. di-
 stributiua r̄ cōmutatiua. 2° de p̄tib⁹ q̄
 si integralib⁹. 3° de p̄tib⁹ q̄si potētiāli-
 bus. f. de v̄tutib⁹ adiuctis. Circa p̄^o
 occurrit duplex cōsideratio. Prima de
 ipsis iustitie p̄tib⁹. Sc̄da de v̄tutib⁹ oppositis. Et qz restitū-
 tio videt esse actus cōmutatiue iustitie. p̄ cōsiderādū ē de
 distinctione iustitie cōmutatiue r̄ distributiue. 2° de resti-
 tutione. Circa p̄^o querunt̄ q̄tuor. p̄^o v̄tuz sint due sp̄s
 iustitie: iustitia distributiua r̄ cōmutatiua. 2° v̄trum eodē
 modo in eis mediū accipiatur. 3° v̄trum sit earuz vnifor-
 mis vel multiplex materia. 4° v̄truz fm̄ aliquā eaz sp̄-
 rum iustum sit idem qd̄ contrapassum.

Ad primum sic p̄ceditur. Videtur qz icōueniē-
 ter ponat̄ due sp̄s iustitie: iustitia
 distributiua r̄ cōmutatiua. Nō. n. p̄t eē iustitie sp̄s qd̄ mlti-
 tudini nocet cū iustitia ad bonū cōe ordiet̄. s̄z distribuet̄
 bona cōia i mltos nocet bono cōi mltitudis: tū qz exbau-
 riūt opes cōes: tū ē qz mores hoīuz corūpūt. dic. n. Tul-
 li⁹ in lib. de offi. Sic deterior q̄ accipit r̄ ad idē semp̄ expe-
 ctādū paratior. q̄ distributio non p̄tinet ad aliquā iustitie
 sp̄m. Circa p̄^o iustitie actus ē reddere vnicuiqz qd̄ suuz est:
 vt supra habitū est. sed in distributiōe nō reddit̄ alicui qd̄
 suum erat: s̄z de nouo appropriat̄ sibi id qd̄ erat cōe. q̄ hoc
 ad iustitiā nō p̄tinet. Circa p̄^o iustitia nō solū est in p̄ncipe: s̄z
 ē in subditis: vt supra habitū ē. sed distribuere semp̄ ad p̄nci-
 pem p̄tinet. q̄ distributiua nō p̄tinet ad iustitiā. Circa p̄^o di-
 stributiū iustū est bonoz cōium: vt d̄r in. 5. et̄bi. sed cōia
 p̄tinet ad iustitiā legale. q̄ iustitia distributiua nō est sp̄s
 iustitie p̄ticularis: sed iustitie legalis. Circa p̄^o Unū r̄ multa
 nō diuersificant sp̄m v̄tutis: s̄z iustitia cōmutatiua cōsistit
 i hoc qz aliqd̄ reddit̄ vni: iustitia v̄o distributiua in hoc qz
 aliqd̄ dat̄ multis. q̄ nō sūt diuerse sp̄s iustitie. Sed d̄
 est qz p̄hs in. 5. et̄bi. ponit duas p̄tes iustitie. r̄ d̄c qz vna ē
 directiua in distributiōib⁹: alia in cōmutationib⁹. Circa p̄^o R̄n̄.
 dōm: qz sic d̄c̄m est: iustitia p̄ticularis ordinat̄ ad aliquam
 puatā p̄sonā q̄ cōparat̄ ad cōitatē sicut ps ad totū. p̄t aut̄
 ad aliquā p̄tem duplex ordo attēdi. vñ qd̄ p̄tis ad p̄tem
 cui filis est ordo vni⁹ puatē p̄sone ad aliā. r̄ hūc ordinē di-
 rigit cōmutatiua iustitia q̄ cōsistit in bis q̄ mutuo sūt iter
 duas p̄sonas adinuicē. Alius ordo attēdit̄ toti⁹ ad p̄tes. et

huic ordini assimilat̄ ordo ei⁹ qd̄ est cōe ad singulas perso-
 nas: quē qdem ordinē dirigit iustitia distributiua q̄ est di-
 stributiua cōium fm̄ p̄portionalitatē. r̄ iō due sūt iustitie
 sp̄s. f. distributiua r̄ cōmutatiua. Ad p̄mum q̄ dōm qz
 sic in largitionib⁹ puataz p̄sonaz cōmēdat̄ moderatio: ef-
 fusio v̄o culpa: ita ē in distributione cōium bonoz ē mo-
 deratio suanda in quo dirigit iustitia distributiua. Ad
 2^m dōm qz sic pars r̄ totū quodāmo sūt idē: ita id qd̄ est to-
 tius quodāmo ē p̄tis. r̄ ita cum ex bonis cōib⁹ aliqd̄ in sin-
 gulos distribuit̄ qz aliquo mō recipit qd̄ suum est. Ad
 3^m dōm qz act⁹ distributiōis q̄ est cōiuz bonoz p̄tinet solū
 ad p̄sidentēz cōib⁹ bonis. sed tñ iustitia distributiua ē r̄ in
 subditis qbus distribuit̄ inq̄tū. f. sūt p̄tenti iusta distribu-
 tione: q̄uis ē distributio q̄nqz fiat bonoz cōiuz: nō qd̄ez
 ciuitatis: s̄z vni familie: quoz distributio fieri p̄t auctozita-
 re alicui⁹ puatē p̄sone. Ad q̄rtū dōs qz motus accipiūt
 sp̄m a termino ad quē. r̄ iō ad iustitiā legale p̄tinet ordi-
 nare ea q̄ sunt puataz p̄sonaz in bonū cōe: s̄z ordinare ecō-
 uerso bonum cōe ad p̄sonas p̄ticularēs p̄ distributiōez est
 iustitie p̄ticularis. Ad q̄ntum dōm qz iustitia distributi-
 ua r̄ cōmutatiua nō soluz distinguunt̄ fm̄ vñ r̄ multa: s̄z
 fm̄ diuersam debiti rōnē. Alio. n. mō debet̄ alicui id qd̄ ē
 cōe. Alio modo id quod est proprium.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videt̄ qz mediū
 eodem mō accipiat̄ in iustitia
 distributiua r̄ cōmutatiua. Utraz. n. sub iustitia particu-
 lari continet̄ vt d̄c̄m est. Sed in oib⁹ tēperantie vel forti-
 tudinis accipit̄. vno mō mediū. q̄ ē eodē mō me-
 diū est accipiēdū in iustitia distributiua r̄ cōmutatiua.
 Circa p̄^o Forma v̄tutis moralis in medio cōsistit: qd̄ fm̄ rōnē
 determinat̄. cū ergo vni⁹ v̄tutis sit vna forma: videt̄ qz in
 v̄traz sit eodē modo mediū accipiēdū. Circa p̄^o In iustitia
 distributiua accipit̄ mediū attendēdo diuersam dignita-
 tem p̄sonaz. s̄z dignitas p̄sonaz attēdit̄ ē in cōmutati-
 ua iustitia sicut in p̄titionib⁹. p̄hs. n. punit q̄ p̄cutit p̄nci-
 pem qz q̄ p̄cutit puatā p̄sonā. q̄ eodē mō accipit̄ mediūz
 in v̄traz iustitia. Sed d̄ est qd̄ p̄hs dicit in. 5. et̄bi. qz in
 iustitia distributiua accipit̄ mediū fm̄ geometricā p̄por-
 tionalitatē: in cōmutatiua aut̄ fm̄ arithmeticas. Circa p̄^o R̄n̄.
 dōm qz sic d̄c̄m est: in distributiua iustitia dat̄ aliqd̄ alicui
 puatē p̄sone inq̄tū id qd̄ ē toti⁹ est debiti parti: qd̄ qdem
 tanto mai⁹ est quāto ipsa ps maiorē p̄ncipalitatē h̄z in to-
 to. r̄ iō in distributiua iustitia tāto p̄hs alicui de bonis cōib⁹
 bus dat̄ quāto illa p̄sona maiorē h̄z p̄ncipalitatē in cōita-
 te. q̄ qdem p̄ncipalitas in aristocratia cōitate attendit̄ s̄z
 v̄tutes: in olycratia fm̄ diuitias: in democratia s̄z liberta-
 tem: r̄ in alyz alr. r̄ iō in iustitia distributiua nō accipit̄ me-
 diū fm̄ eq̄litate rei ad rē: s̄z p̄portionē rez ad perso-
 nas: vt. f. sicut vna p̄sona excedit̄ aliaz: ita ē res q̄ dat̄ vni
 p̄sone excedit̄ rem q̄ dat̄ aly: r̄ iō dicit̄ p̄hs qz tale me-
 diū ē fm̄ geometricā p̄portionalitatez in qua attendit̄
 equale nō fm̄ q̄titate: s̄z fm̄ p̄portionē. sic si dicam qz si
 cut se h̄nt sex ad q̄tuor: ita se h̄nt tria ad duo: qz v̄trobicqz
 est sexgaltera p̄portio in q̄ mai⁹ h̄z totū min⁹: r̄ mediam
 partē ei⁹: nō aut̄ est eq̄lis excessus fm̄ q̄titate: qz sex exce-
 dunt q̄tuor in duob⁹: tria v̄o excedūt duo in vno: sed in cō-
 mutatōib⁹ reddit̄ aliqd̄ alicui singulari p̄sone p̄pter rē
 cuius q̄ accepta ē: vt maxime p̄z in emptōe r̄ v̄ditōe in q̄
 bus p̄mo iuenit̄ rō cōmutationis. r̄ iō opz adēq̄re rez rei:
 vt quāto iste plus h̄z q̄ suū sit de eo qd̄ est alterius tātum
 dem restituat̄ ei cuius est. r̄ sic fit equalitas sc̄d̄z arithme-
 ticam medietatem q̄ attendit̄ fm̄ parem q̄tutatis excess-
 sum: sicut qnqz est medium inter sex r̄ q̄tuor: in v̄nitate. n.
 excedit̄ r̄ exceditur. si ergo a p̄ncipio v̄traz h̄bat qnqz r̄
 vnus eoz accepit̄ vnum de eo qd̄ est alterius: vnus. f. acci-
 piens habebit̄ sex: r̄ aly relinquet̄ q̄tuor: erit q̄ iustitia si